

Державний вищий навчальний заклад
«Українська академія банківської справи Національного банку України»
Факультет банківських технологій
Кафедра банківської справи

Пояснювальна записка

до дипломної роботи

освітньо-кваліфікаційний рівень «магістр»

на тему: **РОЗВИТОК НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ЗАСАД
ЦІНОУТВОРЕННЯ НА БАНКІВСЬКІ КРЕДИТНІ ПРОДУКТИ**

Виконала: студентка 5 курсу, групи МБС-31
спеціальності 8.03050802 – «Банківська справа»

Голосенко К. К.

Керівник: Башлай С. В.

Рецензент: Петренко М. Г.

Суми – 2014 року

РЕФЕРАТ

Дипломна робота містить 103 сторінки, 13 таблиць, 16 рисунків, описок використаних джерел з 50 найменувань.

Актуальність теми полягає в необхідності дослідити існуючий механізм ціноутворення на банківський продукт, а саме на банківський кредит, як особливий вид банківських послуг; визначити фактори, що впливають на його формування. Ефективність функціонування комерційних банків знаходиться у тісному зв'язку з їхньою політикою в області ціноутворення. Шляхом чіткого визначення витрат на здійснення різних видів банківських послуг, а отже і обґрунтування цін на ці послуги, комерційні банки отримують можливість адекватно реагувати на мінливу кон'юнктуру ринку.

Об'єктом дослідження даної дипломної роботи є механізм ціноутворення на банківські кредитні продукти, а предметом є науково-методичні та практичні засади ціноутворення кредитних продуктів.

Метою дипломної роботи є дослідження науково-методичних засад ціноутворення на банківські кредитні продукти, виявлення існуючих недоліків в даній сфері та надання пропозиції щодо вдосконалення ціноутворення на кредитні продукти в ПАТ «Банк».

Для розв'язування поставлених завдань використано такі методи наукового дослідження: теоретичний аналіз наукових літературних джерел, синтез, узагальнення, порівняння, абстрагування, конкретизація, спостереження, метод економічного аналізу (при оцінці динаміки та структури основних показників діяльності банку), метод графічного аналізу (для кращого сприйняття основних показників діяльності банку).

За результатами дослідження визначено сутність, зміст та місце ціноутворення в діяльності банку; досліджено методичне забезпечення процесу ціноутворення; проаналізовано фінансовий стан ПАТ «Банк»; був здійснен

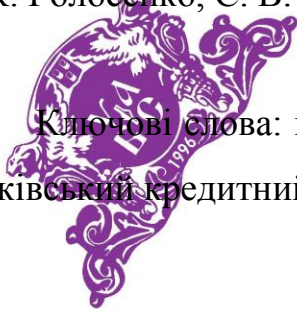
аналіз кредитного портфеля ПАТ «Банк»; досліджен механізм ціноутворення банківських кредитних продуктів в ПАТ «Банк»; визначено методичні засади ціноутворення на банківські кредити на основі матриці узгодження грошових потоків; запропоновано рекомендації щодо вдосконалення методичного забезпечення процесу ціноутворення на банківські кредитні продукти у ПАТ «Банк»; досліджено систему управління охороною праці у відділенні ПАТ «Банк»; проведено аналіз небезпечних і шкідливих факторів умов праці в досліджуваному банку; досліджено безпеку в надзвичайних ситуаціях у відділенні ПАТ «Банк».

На основі проведено аналізу існуючих методик ціноутворення у банках для ПАТ «Банк» було запропоновано використання принципово іншого підходу до ціноутворення на банківські продукти, заснованого на поєднанні ринкового та витратного підходів, причому під ринковим підходом розуміється орієнтація не на ринок банківських послуг, а на ринок, який виконує функцію цінового орієнтиру для даного банку.

Перевагами пропонованого підходу визначено наступне: забезпечення беззбитковості діяльності банку; приділення більшої уваги контролю за витратами і, як наслідок, зменшення собівартості кредиту; зниження впливу суб'єктивного фактору на ціноутворення; швидкість реагування на зміну у зовнішньому середовищі.

Основні перспективні положення дипломної роботи були оприлюднені шляхом наукової публікації: *Голосенко, К. К. Удосконалення методичного забезпечення процесу ціноутворення на банківські кредитні продукти [Текст] / К. К. Голосенко, С. В. Башлай // Молодий вчений. – 2014. – № 6.*

Ключові слова: ціна, ціноутворення, ціноутворення кредитних продуктів, банківський кредитний продукт, банк, витрати банку, процентна ставка.

Державний вищий навчальний заклад
«Українська академія банківської справи Національного банку України»
Факультет банківських технологій
Кафедра банківської справи

Дипломна робота

на тему: РОЗВИТОК НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ЗАСАД
ЦІНОУТВОРЕННЯ НА БАНКІВСЬКІ КРЕДИТНІ ПРОДУКТИ
освітньо-кваліфікаційний рівень «магістр»

Виконала: студентка 5 курсу, групи МБС-31
спеціальності 8.03050802 – «Банківська справа»

Голосенко К.К.

Керівник: к.е.н, доцент Башлай С. В.

Консультант: к.т.н., доцент Бондаренко А. Ф.

Суми – 2014 року

ЗМІСТ

ВСТУП.....	9
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЦІНОУТВОРЕННЯ БАНКІВСЬКИХ КРЕДИТНИХ ПРОДУКТІВ	11
1.1 Поняття, призначення та види цін в банківській діяльності..	11
1.2 Сутність, зміст та місце ціноутворення в діяльності банку...	16
1.3 Методичне забезпечення процесу ціноутворення в банку.....	22
Висновки до розділу 1.....	30
РОЗДІЛ 2 ДОСЛІДЖЕННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ ЦІНОУТВОРЕННЯ БАНКІВСЬКИХ КРЕДИТНИХ ПРОДУКТІВ В ПАТ «БАНК».....	32
2.1 Загальна характеристика ПАТ «Банк».....	32
2.2 Аналіз кредитного портфеля ПАТ «Банк».....	42
2.3 Механізм ціноутворення банківських кредитних продуктів в ПАТ «Банк».....	48
Висновки до розділу 2.....	57
РОЗДІЛ 3 УДОСКОНАЛЕННЯ НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ЦІНОУТВОРЕННЯ НА БАНКІВСЬКІ КРЕДИТИ.....	59
3.1 Методичні засади ціноутворення на банківські кредити на основі матриці узгодження грошових потоків.....	59
3.2 Удосконалення методичного забезпечення процесу ціноутворення на банківські кредитні продукти у ПАТ «Банк».....	70
Висновки до розділу 3.....	80

РОЗДІЛ 4 ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ У ВІДДІЛЕННІ ПАТ «БАНК».....	83
4.1 Система управління охороною праці у відділенні ПАТ «Банк».....	83
4.2 Аналіз небезпечних і шкідливих факторів умов праці в досліджуваному банку.....	86
4.3 Безпека в надзвичайних ситуаціях у відділенні ПАТ «Банк»..	93
Висновки до розділу 4.....	95
ВИСНОВКИ.....	97
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	101

State Higher Educational Institution
 "UKRAINIAN ACADEMY OF BANKING
 OF THE NATIONAL BANK OF UKRAINE"

Державний вищий навчальний заклад
 "УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ
 НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ"

ВСТУП

Ефективність функціонування комерційних банків знаходиться у тісному зв'язку з їхньою політикою в області ціноутворення. Шляхом чіткого визначення витрат на здійснення різних видів банківських послуг, а отже і обґрунтування цін на ці послуги, комерційні банки отримують можливість адекватно реагувати на мінливу кон'юнктуру ринку. В сучасних умовах процес управління цінами банківських послуг набуває первинного значення для повсякденної діяльності комерційного банку, а здебільшого і для його виживання у конкурентному середовищі.

Зважаючи на це, з'являється необхідність дослідити існуючий механізм ціноутворення на банківський продукт, а саме на банківський кредит, як особливий вид банківських послуг; визначити фактори, що впливають на його формування.

Метою даної дипломної роботи є дослідження науково-методичних засад ціноутворення на банківські кредитні продукти, виявлення існуючих недоліків в даній сфері та надання пропозиції щодо вдосконалення ціноутворення на кредитні продукти в ПАТ «Банк».

Мета роботи передбачає виконання таких завдань:

- визначення поняття, призначення та види цін в банківській діяльності;
- визначити сутність, зміст та місце ціноутворення в діяльності банку;
- дослідити методичне забезпечення процесу ціноутворення;
- проаналізувати фінансовий стан ПАТ «Банк»;
- здійснити аналіз кредитного портфеля ПАТ «Банк»;
- дослідити механізм ціноутворення банківських кредитних продуктів в ПАТ «Банк»;
- дослідження методичних засад ціноутворення на банківські кредити на основі матриці узгодження грошових потоків;

- вдосконалення методичного забезпечення процесу ціноутворення на банківські кредитні продукти у ПАТ «Банк»;
- дослідити систему управління охороною праці в відділенні ПАТ «Банк»;
- здійснити аналіз небезпечних і шкідливих факторів умов праці в досліджуваному банку;
- дослідити безпеку в надзвичайних ситуаціях в відділенні ПАТ «Банк».

Об'єктом дослідження даної дипломної роботи є механізм ціноутворення на банківські кредитні продукти, а предметом є науково-методичні та практичні засади ціноутворення кредитних продуктів. Дипломна робота виконувалась на матеріалах ПАТ «Банк».

Для розв'язування поставлених завдань використано такі методи наукового дослідження: теоретичний аналіз наукових літературних джерел, синтез, узагальнення, порівняння, абстрагування, конкретизація, спостереження, метод економічного аналізу (при оцінці динаміки та структури основних показників діяльності банку), метод графічного аналізу (для кращого сприйняття основних показників діяльності банку).

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативні документи, що регулюють банківську діяльність; літературні джерела; наукові статті зарубіжних та вітчизняних вчених-економістів у фахових виданнях; фінансова та статистична звітність банку.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЦІНОУТВОРЕННЯ БАНКІВСЬКИХ КРЕДИТНИХ ПРОДУКТІВ

1.1 Поняття, призначення та види цін в банківській діяльності

В умовах ринкової економіки банки самостійно, на власний страх та ризик визначають політику ціноутворення і формують ціни на банківський продукт, здійснюючи такий процес системно.

Виділяють два підходи при формуванні ціни: ринковий та витратний (виробничий). Щодо першого підходу, то головним фактором при ціноутворенні є ситуація, яка склалась на ринку, тобто попит і пропозиція товару (кон'юнктура ринку). При другому підході в основу ціни закладаються виробничі витрати, по-перше трудові, пов'язані із створенням та випуском товару.

При ринковому підході прийнято наступне визначення. Ціна – це форма вираження цінності благ, що виявляється в процесі їх обміну.

Суто інший зміст має вартісний підхід. Він опирається на зв'язок цін з факторами виробництва в цілому і з головним фактором – працею. Для цього підходу ціна – це грошове вираження вартості товару.

У такому визначенні центр ваги перенесений на поняття «вартість». Якщо розглядати теорію вартості, що бере початок у працях А. Сміта і Д. Рікардо і розвиненою потім К. Марксом, вартість визначається витратами праці на виробництво товару, тобто має трудову природу [1].

У банківській практиці розрізняють наступні види процентних ставок (рис. 1.1).

– за характером зміни ставки:

1) фіксовані процентні ставки – ті ставки, які фіксуються у кредитному договорі на момент його укладання і залишаються незмінними протягом усього строку дії кредитної угоди;

2) плаваючі процентні ставки – можуть змінюватися банком згідно з умовами кредитного договору, за умови обов'язкового повідомлення позичальника про зміну ставки;

– за ознакою капіталізації відсотків:

1) прості процентні ставки – нарахування процентів, при використанні таких ставок, здійснюється тільки на суму виданого кредиту (початкову суму боргу);

2) складні процентні ставки – процент, який нараховується на початкову суму виданого кредиту і нараховані за попередній період проценти (тобто, за основу береться наражена сума попереднього періоду);

– за врахуванням інфляції:

1) номінальні процентні ставки – оголошені банком річні процентні ставки, які виражають абсолютну плату за використання коштів і не відображають зміни купівельної спроможності грошей у зв'язку з інфляцією;

2) реальні процентні ставки – враховують інфляційний вплив та всі витрати банку щодо залучення ресурсів.

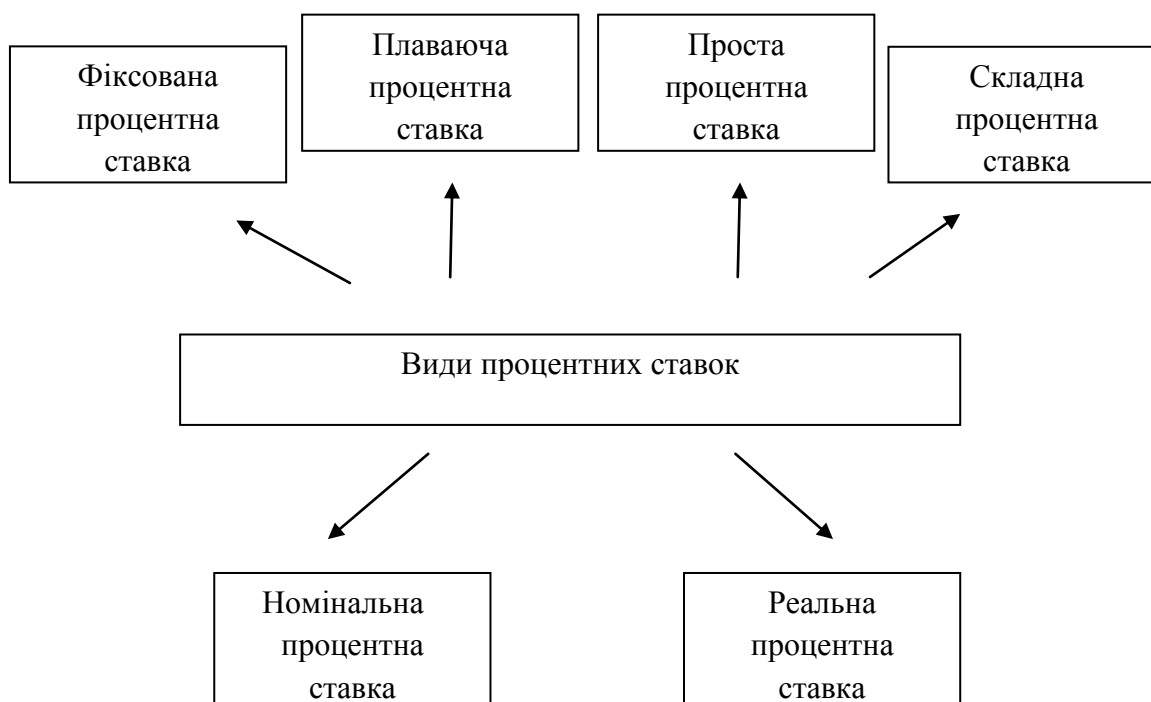

Рисунок 1.1 – Види процентних ставок [4]

Ціноутворення на банківські кредити є визначальною складовою політики банку, оскільки кредити становлять близько 50 % усіх активів банку і забезпечують 2/3 усіх доходів.

Принцип платності банківського кредиту означає, що за користування кредитним коштом позичальнику необхідно сплатит певну суму, яка встановлюється кредитним комітетом банку відповідного рівня за прийняття рішення про надання кредиту. Складовими цієї плати є проценти за кредит та комісійна винагорода. Процентні ставки повинні покривати витрати на залучення ресурсів для проведення кредитної операції та резервування, а також включати дохід від здійснення кредитної операції. Комісійна винагорода повинна забезпечувати покриття як транзакційних витрат, пов'язаних з проведенням кредитної операції, так і накладних витрат [2].

Згідно великого економічного словарю «цена кредита — процентная кредитная ставка, процент от суммы, уплачиваемой за пользование кредитом» [3].

Владчин У. В. використовує наступне визначення: «ціна кредиту – це процентна ставка, яка передбачається у кредитному договорі з урахуванням строку користування кредитом, кредитного проекту, забезпечення своєчасності розрахунків позичальника за раніше одержаними кредитами та ступеня ризику» [4].

А саме, під процентною ставкою він розуміє відносний показник ціни банківського кредиту, який використовується під час нарахування процентних грошей від суми боргу і відображає відношення суми сплачених процентів до величини кредиту. Вона розраховується за наступною формулою (1.1):

$$\text{Ставка процента} = (\text{Дохід} / \text{Величина наданого кредиту}) \times 100\% \quad (1.1)$$

Вітчизняні вчені Вовк В. Я. та Хмеленко О. В. визначають плату за користуванням кредиту як «процентну ставку, відповідно до розміру якої розраховується сума доходу банку від кредитної операції. Процентна ставка

відображає економічні відносини перерозподілу і привласнення банком частини прибутку, що створюється у позичальника внаслідок ефективного використання наданого кредиту» [5].

Згідно визначення Подолякіна І. В. вартість банківського кредиту має наступне трактування: «стоимость банковского кредита определяется на основе ставки процента за кредит, которая формирует основные затраты организации по его обслуживанию» [6].

Проаналізувавши визначення вчених та науковців, можна запропонувати наступне визначення ціни банківського кредиту: «це процент від суми кредиту, яку позичальник повинен сплатити за користування кредитними коштами банку і яка враховує витрати банку на надання кредиту, плату за ризик та бажаний рівень прибутковості».

Як правило, процентна ставка вказується у формі річних процентів. При підвищенні процентної ставки кредит дорожчає і, навпаки, при зниженні кредит дешевшає. Динаміка вартості кредиту істотно впливає не тільки на клієнтів банку та на сам банк, але також має тісний взаємозв'язок з економікою країни в цілому. Якщо вартість кредиту буде зростати, то джерела для розширення виробництва скорочуються.

Додатковим елементом ціни банківського кредиту є комісійні платежі. Комісія встановлюється при виконанні в процесі кредитування додаткової роботи. Це може бути робота, пов'язана з оформленням кредиту та подальшим контролем, або наглядом за здійсненням проекту, що кредитується. Комісія може сплачуватися окремо чи включатися до процентної ставки за кредитним продуктом.

Комісія встановлюватися як:

- одноразова фіксована у гривнях;
- одноразова, у процентному відношенні до суми кредиту (кредитного ліміту);
- регулярна фіксована у гривнях;

– регулярна, у процентному відношенні до суми кредиту (кредитного ліміту) [4].

Процентна ставка за кредитом повинна бути:

– достатньо високою для отримання доходів за кредитом та компенсації всіх ризиків;

– достатньо низькою для того, щоб клієнт міг успішно погасити кредит та не звернувся до інших банків;

– конкурентоспроможною порівняно з іншими кредиторами;

– повністю покривати вартість залучених коштів;

– враховувати всі взаємовідносини банку з клієнтами [7].

Вартість кредиту має вплив на господарський (комерційний) розрахунок підприємців. Це виражається в стимулюванні підприємців до збільшення власних і раціонального використання залучених коштів. Що стосується банку, то платність кредиту покриває його витрати, пов'язані з залученням ресурсів, і операційні витрати (на утримання апарату).

Пропозиція позичкового капіталу в значній мірі визначається рівнем розвитку кредитної системи та існуючим обсягом вільних кредитних ресурсів. Таким чином, чим більше є в наявності вільних кредитних ресурсів, тим більше можливостей у банків та інших кредитних установ виділяти позики позичальникам за відносно низькими відсотковими ставками. Такі умови створюються зазвичай при проведенні НБУ політики кредитної експансії.

Але великі обсяги вільних ресурсів, присутні в економіці, призводять до падіння попиту на банківські позики, тобто на величину процентної ставки робить істотний вплив державне регулювання економіки і ринкові сили.

Банк, як і всяка організація, прагне до максимізації прибутку від проведених операцій. Таким чином, цілі та інтереси банку вимагають, щоб ціни на його продукт встановлювалися на максимально можливому рівні.

Але банку необхідно також дотримувати інтереси клієнтів, тобто встановлювати на свій продукт реальні і доступні для потенційних клієнтів ціни.

Отже, банк повинен встановити ціну за використання своїх ресурсів на оптимальному рівні, для визначення якого слід брати до уваги необхідність регулювання ставок відсотка, щоб вони могли забезпечити нормальний рівень рентабельності та ліквідності.

1.2 Сутність, зміст та місце ціноутворення в діяльності банку

Банківська діяльність у сучасному світі – одна з найбільш конкурентних, тому успіх та життєздатність банку істотно визначаються ефективністю системи ціноутворення на банківські продукти.

Фінансові результати діяльності банку залежать саме від правильно сформованої системи ціноутворення. Тому ефективність системи ціноутворення можна розглядати як один з найважливіших факторів підвищення прибутковості діяльності банку.

Під системою ціноутворення в банку слід розуміти елемент управління його діяльністю, який повинен забезпечити адекватну економічним та внутрішнім умовам діяльності банку політику ціноутворення на пропоновану банківську продукцію.

Мета системи ціноутворення виражається у встановленні такої ціни на банківський продукт, при якій банк отримав бажаний прибуток.

Елементами системи ціноутворення банківських продуктів є об'єкт, суб'єкт, забезпечення та механізм ціноутворення цих продуктів.

Оскільки ціна на банківський продукт являє собою грошовий вираз вартості певного набору стандартизованих процедур, то об'єктом, на основі якого відбувається встановлення ціни, є вартість зазначеної системи процедур. Враховуючи вищесказане, об'єктом ціноутворення на банківські продукти є сукупність витрат банку, пов'язаних з підготовкою та реалізацією певного

набору стандартизованих процедур, що виникають з метою задоволення потреб клієнтів і є результатом діяльності банку та його економічних відносин з ними.

Суб'єктом ціноутворення на банківські продукти є сам банк в особі окремих органів та працівників відповідних підрозділів, що впливають на організацію та проведення цінової політики. Відповідно до функцій і повноважень цих органів таких суб'єктів можна розділити на три рівні: стратегічний, тактичний, оперативний (рис.1.2) [8].

Рисунок 1.2 – Суб'єкти ціноутворення на банківські продукти [8]

До базових інструментів механізму ціноутворення відноситься планування, аналіз та контроль:

– формування цінової політики та цінової стратегії банку як інструменту планування;

– встановлення ціни на банківські продукти, використовуючи при цьому методи ціноутворення, які відповідають ціновій політиці та ціновій стратегії банку;

– аналіз в системі ціноутворення банківських продуктів; контроль відповідності встановлених цін досягненню стратегічних цілей цінової політики банку та його стратегічних цілей загалом [8].

Цінова політика комерційного банку припускає встановлення цін на різноманітні банківські продукти і їхню зміну відповідно до трансформації ринкової ситуації. Її об'єктами можуть бути процентні ставки, тарифи, комісійні, бони (премії), знижки, а також мінімальний розмір внесків.

Основним завданням цінової політики комерційного банку є одержання максимального прибутку при запланованому обсязі продажів. Цінова політика забезпечує довгострокове задоволення потреб клієнтів шляхом оптимального сполучення внутрішньої стратегії розвитку банку і умов зовнішнього середовища в межах довгострокової маркетингової стратегії.

Цінова політика банку може бути визначена як діяльність його керівництва із встановлення, підтримки та зміни цін на банківські продукти, діяльність, що здійснюється відповідно до загальної політики банку і спрямована на досягнення її цілей та завдань [9].

Першим етапом розробки цінової політики є вибір цінової стратегії, яка б відповідала загальній стратегії банку.

Цінова стратегія банку – це довгострокова орієнтація в галузі цінової політики, яка визначає насамперед кінцеву мету цінової політики.

Загальна цінова стратегія банку формулюється у руслі загальної стратегії розвитку банку. Водночас такий підхід не виключає, а навпаки передбачає, що банки можуть у рамках загальної цінової стратегії визначати окремі стратегічні цілі у розрізі груп банківських продуктів або окремих сегментів ринку.

В якості основних варіантів цінової стратегії можуть бути розглянуті наступні: максимізація поточного прибутку, стратегія гнучких еластичних цін, стратегія зняття вершків, стратегія низьких або пільгових цін, стратегія цінового лідера [10].

Обов'язковим елементом системи ціноутворення є:

– інформаційне;

- нормативне;
- організаційне забезпечення [8].

Інформаційне забезпечення являє собою сукупність дій щодо збору та обробки інформації, необхідної для встановлення оптимальної ціни на банківські продукти [11]. Вона може бути зовнішньою, джерела якої – поза банком, і внутрішньою – та, яка формується всередині самого банку.

До зовнішньої інформації, яка використовується банками при ціноутворенні банківських продуктів, належить інформація про конкурентів та їхню цінову політику, зокрема дані щодо їх процентних ставок, розмірів комісій на аналогічні продукти. Така інформація є важливою для банку, оскільки дає можливість визначити середньоринкові ціни певних продуктів і конкурентні можливості самого банку. Джерелами такої інформації можуть бути сайти банків-конкурентів, де наведені ціни на їхню продукцію; друковані засоби, зокрема рекламного характеру (брошури, буклети); результати промислового шпіонажу тощо.

Зовнішньою щодо банку інформацією є інформація про банківський ринок. Зокрема, досліджується сегментування банківського ринку, взаємодія окремих сегментів між собою, рівень якості банківських продуктів, рівень конкуренції, кон'юнктура даного ринку, ціни на міжбанківському ринку тощо. Крім цього, аналізується інформація про рівень державного регулювання цінової політики банків. Джерелами такої інформації можуть бути засоби масової інформації, дані Національного банку України, міжнародних фінансових організацій, рейтингових агентств, Асоціації українських банків, Державного комітету статистики України тощо.

Крім наведеної інформації, при формуванні цінової політики банк може використовувати інформацію, яка характеризує рівень соціальної напруги, політичну стабільність країни, імовірність непрогнозованої зміни законодавства тощо. Така інформація може бути отримана з даних міжнародних організацій, рейтингових агентств, засобів масової інформації тощо.

До внутрішньої інформації належать цінові політика і стратегія банку, де зазначаються основні правила, принципи та методи встановлення ціни на продукти в конкретному банку. Також до внутрішньої інформації належить інформація про витрати банку, зокрема, витрати за напрямками діяльності та підрозділами, механізм їх розподілу та методика розрахунку собівартості продукції. Також вивчається інформація про доходи і прибутки банку, співвідношення між ними як за банком у цілому, за окремими їх видами та окремими видами продуктів. Основним джерелом такої інформації є управлінська та фінансова звітність банку.

Для ціноутворення банківських продуктів також важливе нормативне забезпечення, яке складається із системи законів, різноманітних законодавчих і нормативних актів, що регулюють це питання. Як й інформаційне, нормативне забезпечення доцільно поділити на зовнішнє і внутрішнє.

Зовнішнє нормативне забезпечення, у свою чергу, доцільно поділити на окремі групи, а саме:

– законодавчі та нормативно-правові акти, що регулюють діяльність НБУ, і впливають на ціноутворення банківських продуктів, наприклад, Положення про процентну політику Національного банку України, затверджене Правлінням Національного банку України від 18.08.2004 № 389 [12];

– законодавчі і нормативно-правові акти, що визначають певні правила та обмеження щодо встановлення цін на банківські продукти, наприклад, Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 [Закон України «Про банки і банківську діяльність»] [13];

– законодавчі та нормативно-правові акти, що регулюють облік витрат і калькування собівартості банківських продуктів, наприклад, Методичні рекомендації щодо організації процесу формування управлінської звітності в банках України, затверджені Правлінням Національного банку України від 06.09.2007 № 324 [14].

Стаття 47 ЗУ «Про банки і банківську діяльність» надає комерційним банкам право самостійно встановлювати процентні ставки та комісійну

винагороду за своїм операціями. А загальну процентну політику визначає НБУ, що також передбачено статтею 66 зазначеного вище закону.

Внутрішнє нормативне забезпечення становлять внутрішні положення банку щодо формування та реалізації його цінової політики, калькуляції собівартості різних видів продуктів, які розробляються кожним банком самостійно відповідно до його потреб.

Щодо організаційного забезпечення, то Загальні збори акціонерів і спостережна рада банку формують основні напрями та стратегії діяльності банку, що, в подальшому, впливатимуть на формування його цінової політики, отже, і на кінцеву ціну банківських продуктів. Правління банку (рада директорів) є виконавчим органом управління, відповідальним за реалізацію рішень власників, тобто забезпечує реалізацію цінових стратегій. Ревізійна комісія здійснює контроль за діяльністю правління банку, отже, і за правильністю впровадження розроблених напрямів та стратегій діяльності банків.

Стаття 44 ЗУ «Про банки та банківську діяльність» вимагає від банків створити постійно діючі комітети, зокрема:

- комітет з питань управління активами та пасивами, який щомісячно розглядає собівартість пасивів та прибутковість активів і приймає рішення щодо політики відсоткової маржі. Основною функцією КУАП в системі ціноутворення в банку є калькулювання собівартості на банківські продукти.;

- кредитний комітет, який щомісячно оцінює якість активів банку та готує пропозиції щодо формування резервів на покриття можливих збитків від їх знецінення (стаття 44 ЗУ «Про банки і банківську діяльність»);

- тарифний комітет, що буде зобов'язаний щомісяця аналізувати «...співвідношення собівартості послуг і ринкової конкурентоспроможності діючих тарифів»;

- банки зобов'язані мати підрозділ, у функції якого входить надання позичок та управління операціями, пов'язаними із кредитуванням. Саме він

готує пропозиції кредитному комітету про надання позичок і встановлення відсотків (стаття 49 ЗУ «Про банки і банківську діяльність»);

– банк зобов'язаний надавати інформацію клієнтам про ціну банківських послуг [13].

У більшості сучасних банків ціноутворення централізоване, тобто ціни або їх порогові значення затверджуються рішенням колегіального органу центрального офісу або з ініціативи філіалу мають бути схвалені центром.

Організаційне забезпечення повинно бути інтегрованим із загальною структурою управління, тому що система ціноутворення в банку є частиною загальної системи управління банком. Це дозволить забезпечити координацій дій системи ціноутворення з іншими системами та підвищить ефективність контролю за реалізацією прийнятих рішень.

Отже, основні положення щодо процентної і тарифної політики, прав комерційних банків при встановленні процентних ставок, комісій і тарифів, а також вимоги щодо створення спеціальних підрозділів для виконання робіт в сфері ціноутворення у цілому чинним законодавством визначено.

1.3 Методичне забезпечення процесу ціноутворення в банку

У процесі кредитування банки використовують різні методи визначення ціни банківського кредиту. При визначенні вартості кредиту вони орієнтуються на певну комбінацію бажаного показника прибутковості капіталу та системи надбавок до базової ставки. Це означає, що для кожного кредиту встановлюється індивідуальна ціна, яка враховує можливі ризики та витрати. Таким чином, розрахована ціна кредиту є сумою витрат, бажаної маржі банку та плати за ризик та строковість.

У банківській практиці найпоширенішими є такі методи ціноутворення за кредитами:

- «вартість плюс»;
- цінового лідерства;
- надбавки;
- аналізу дохідності клієнта;
- ціноутворення на основі рівня поточних ринкових ставок;
- ціноутворення з метою проникнення на ринок;
- максимальних процентних ставок [4].

Визначення вартості кредиту за методом «вартість плюс» базується на розрахунку ціни шляхом визначення витрат на надання кредитних послуг та певної надбавки у вигляді доходу банку [15].

За цим методом процентна ставка буде визначатися за формулою (1.2):

$$ПС = ВЗр + ОВ + ПР_{нз} + ПР_{ск} + М, \quad (1.2)$$

- де
- ПС – процентна ставка за кредитом;
 - ВЗр – витрати на залучення ресурсів банку;
 - ОВ – операційні витрати банку від кредитної діяльності;
 - ПР – премія за ризик невиконання зобов'язань клієнтом;
 - ПР_{ск} – премія за ризик, пов'язаний із строком кредитування;
 - М – бажана маржа банку.

Витрати на залучення ресурсів – це ціна за ті кошти, які залучаються банком у виді депозитів, кредитів, отриманих від інших банків тощо.

Під операційними витратами банку від кредитної діяльності розуміють заробітну плату кредитних працівників, вартість обслуговування кредиту, моніторингу забезпечення, витрати на зберігання майна, наданого у забезпечення тощо.

Залежно від ризику втрати кредитних ресурсів банк самостійно визначає премію за ризик, пов'язаний зі строком кредитування та премію за ризик невиконання зобов'язань клієнтом.

Така складова, як бажана маржа банку, відображає рівень прибутковості, який банк планує отримати від наданого кредиту для здійснення достатніх виплат на користь акціонерів банку.

При розрахунку вартості кредиту кожена складова може бути виражена у формі річної процентної ставки відносно суми кредиту.

Головним недоліком методу «вартість плюс» є відсутність врахування впливу ринкових чинників, таких як попит та пропозиція, конкуренція, стан кредитного ринку тощо. Також помилковим є припущення, що банк точно може обчислити свої витрати в розрахунку на кожний кредит. Тому, при цьому методі необхідно чітко визначити динаміку структури витрат на здійснення кредитних операцій, що є досить складним завданням [16].

Ігнорування ринкових чинників призведе до використання цього методу на ринках із низьким рівнем конкуренції. Тому, що у разі встановлення банком більш високих цін при однаковій якості надання кредитних послуг виникає загроза втрати частки клієнтів.

З іншого боку головний недолік виступає перевагою, зокрема це простота у використанні при тому, що банк може значно менше приділяти уваги коливанню попиту та пропозиції на кредитні послуги.

Сутність методу «цінового лідерства» кардинально відрізняється від попереднього методу та передбачає визначення кредитної ставки, з огляду на ставки провідних банків-конкурентів для першокласних позичальників за короткостроковими кредитами. При цьому до базової ставки додається надбавка [4].

Метод «цінового лідерства» використовують найбільші банки світу. Процентна ставка за кредитом при даному методі розраховується за наступною формулою (1.3):

$$ПСК = БС + НД, \quad (1.3)$$

де ПСК – процентна ставка за кредитом;

БС – базова ставка або прайм-рейт, включаючи плановий прибуток банку понад розмір операційних та адміністративних витрат;

НД – надбавка.

Під базовою ставкою (або ставка «прайм-рейт») розуміють найнижчу процентну ставку, яка пропонується найкредитоспроможнішим клієнтам за короткостроковими кредитами. Прикладом базової ставки можуть бути ставки, які встановлюються на міжбанківському міжнародному кредитному ринку (LIBOR, FIBOR та інші), або внутрішньому кредитному ринку (KIBOR) тощо. Ставка «прайм-рейт» щорічно розраховується за формулою простої (незваженої) середньої арифметичної з індивідуальних ставок групи провідних банків. Базова ставка включає в себе адміністративні витрати та бажаний прибуток банку.

Надбавка включає в себе премію за ризик невиконання зобов'язань позичальника та премію за ризик, пов'язаний зі строком кредитування [17].

Надбавка розраховується як сума премій за ризик невиконання зобов'язань та за ризик, пов'язаний зі строком кредитування формулою (1.4):

$$\text{НД} = \text{ПН} + \text{ПС} , \quad (1.4)$$

де ПН – премія за ризик невиконання зобов'язань не першокласними позичальниками;

ПС – премія за ризик, пов'язаний зі строковістю кредитів.

Розмір додаткової ставки може диференціюватися залежно від клієнтури банківської установи та кредитоспроможності позичальників. На міжнародних ринках така ставка може прирівнюватися до нуля. Та навпаки, під час зростання ризику при наданні кредитів позичальникам, які не належать до категорії першокласних, додаткова ставка може збільшуватися (наприклад, від 0,25 до 5 %). Тому банки самостійно встановлюють шкалу визначення категорії ризику та премії за ризик у кожному конкретному випадку, яка відповідає певній

категорії (відсутність ризику – 0 %, мінімальний ризик –0,25 %, стандартний ризик – 0,5 % і т. д.).

Модель «цінового лідерства» також має як переваги так і недоліки. До переваг методу відноситься простота, необов'язковість точного обчислення витрат за кожним кредитом, зручність застосування в умовах встановлення плаваючих процентних ставок за кредитом, врахування впливу конкуренції. Враховуючи те, що даний метод не враховує всіх витрат, які виникають в процесі кредитування, все ж він пропонує досить високу ціну, яка може покрити ці витрати та в цей же час досить низьку, яка може витримати конкуренцію з іншими банками.

Наступним методом, який використовується в банківській практиці є метод надбавки, який передбачає встановлення процентної ставки нижче прайм-рейт. Використання цього методу є наслідком зростання конкуренції між банківськими та іншими фінансовими установами, а також проведенням агресивної політики банками, при якій надаються кредити за ставками, що наближені до вартості залучених ресурсів. У результаті цього процентна ставка за короткостроковим кредитом нижча від ставки прайм-рейт як базової для розрахунку процентної ставки за кредитами при використанні попереднього методу [9].

При використанні методу надбавки формула розрахунку процентної ставки буде наступна (1.5):

$$P_{CK} = P_B + НД, \quad (1.5)$$

де P_{CK} – процентна ставка за кредит;

P_B – процентні витрати на залучення коштів на грошовому ринку;

$НД$ – надбавка для покриття ризику та отримання прибутку.

Такий метод ціноутворення за кредитом використовують банки при наданні кредитів великим підприємствам на короткостроковий період (включаючи кредити овернайт). За цим методом розрахована процентна ставка

є низькою, а прибуток банківські установи отримують за рахунок великих сум наданих кредитів на короткий строк.

Метод аналізу доходності клієнта передбачає врахування всіх взаємозв'язків між банком і позичальником. При цьому виникає необхідність точного обліку у банку всіх доходів і витрат, пов'язаних із конкретними позичальниками. Цей метод визначення ціни кредиту використовується для кредитування позичальників, які мають постійний контакт з банком. Особлива увага приділяється розрахунку прибутковості тих видів операцій, які здійснюються клієнтом у цьому банку. До доходів від таких операцій можна віднести процентні та непроцентні доходи від кредитних, валютних, інвестиційних та інших операцій і надання послуг. До витрат, пов'язаних з клієнтом, належать витрати на вивчення кредитної документації, ведення рахунків тощо [18].

Однак, цей метод також має певні недоліки: по-перше складність, громіздкість, необхідність розробки докладної звітності за доходами та витратами з обслуговування кожного клієнта. Велику складність складає те, що аналіз доходності клієнта часто включає консолідовані дані не лише позичальника, а також і його дочірніх компаній, найбільших акціонерів та вищого керівництва.

Даний метод потребує застосування автоматизованих систем обліку та аналізу. Але при використанні даного підходу можна виявити найприбутковіших клієнтів банку..

Існує метод ціноутворення на основі рівні поточних ринкових ставок. Він передбачає, що при використанні встановлені ціни на кредит банк орієнтується на ціни, які діють на ринку. При використанні цього методу ініціатива при ціноутворенні належить конкурентам [17].

Ціноутворення на основі рівня поточних ринкових ставок застосовується, в основному невеликими банками, які використовують стратегію «наслідування лідера». Лідерами можна вважати ті банки, що встановлюють мінімальні ціни на свої продукти та забезпечують максимальний обсяг наданих послуг.

Існує метод ціноутворення з метою проникнення на ринок. Він використовується банком для завоювання певної частки ринку. При цьому банк свідомо знижує ціни на кредитні послуги. Конкуренти, як правило, не витримують цінового тиску, а банк, який здійснює ціновий маневр, поступово знижує рівень своїх витрат і, коли достатня частка ринку завойована, він починає здійснення політики, що спрямована на підвищення рівня своєї дохідності [19].

Метод максимальних процентних ставок («кеп») полягає у тому, що банк пропонує клієнту верхню межу процентної ставки, яка не залежить від зміни ринкових ставок. При цьому банк пропонує клієнту під час укладення кредитного договору на основі плаваючої процентної ставки передбачити опціон страхування від підвищення такої ставки понад заздалегідь обумовлений ліміт – «граничну шапку» («кеп»). На практиці це означає, що у договорі кредитування обумовлюється гранична величина плаваючої ставки за кредитом незалежно від того, як у майбутньому може реально змінитися базова ставка [20].

Розрахувати максимальну процентну ставку можна за наступною формулою (1.6):

$$МПС_{к} = ПС_{к} + МН, \quad (1.6)$$

де МПС_к – максимальна процентна ставка за кредитом;

ПС_к – початкова процентна ставка за кредитом;

МН – максимальна надбавка, яка пропонується банком («кеп»).

Для позичальника перевагою використання методу максимальних процентних ставок є те, що подорожчання кредитних ресурсів не вплине на виплату процентів за кредитом понад визначену прийнятну межу. При цьому для банку існує потреба у надійному прогнозуванні можливих масштабів зростання базової ставки.

Для вибору оптимального методу ціноутворення на кредитні послуги необхідно порівняти переваги та недоліки кожного методу (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 – Порівняльна характеристика переваг та недоліків методів ціноутворення на кредитні послуги (складено автором на основі [17-19])

Методи ціноутворення на кредитні послуги	Переваги	Недоліки
1	2	3
Ціноутворення за методом «вартість плюс»	Простота у використанні; можливість співставлення з цінами конкурентів	Не враховується рівень попиту на кредитні послуги та рівень цін конкурентів, чутливість клієнтів до рівня встановлених цін
Модель цінового лідерства	Зменшується ймовірність втрати першокласних клієнтів	Зниження прибутку
Встановлення ставки за кредитом нижче прайм-рейт (модель надбавки)	Збільшення частки ринку, зміцнення конкурентних позицій на ринку кредитних послуг	Забезпечення лише мінімального прибутку
Ціноутворення на основі аналізу доходності клієнта	Забезпечення стабільної клієнтської бази. Виявлення найприбутковіших клієнтів	Складність, громіздкість, необхідність розробки докладної звітності за доходами та витратами з обслуговування кожного клієнта
Ціноутворення на основі поточних ринкових ставок за кредитними послугами	Можливість отримання великого прибутку при умові низької собівартості кредитних послуг	Загроза отримання збитків від проведення кредитної діяльності та втрати частки клієнтів при умові підвищення ціни, яка б забезпечила беззбиткову діяльність
Ціноутворення з метою проникнення на ринок	Можливість завоювання певної частини ринку та підвищення конкурентоспроможності банку	Неотримання прибутку банком
Ціноутворення за методом максимальних процентних ставок	Потреба для банку у надійному прогнозуванні можливих масштабів зростання базової ставки	Подорожчання кредитних ресурсів не вплине на виплату процентів за кредитом понад визначену прийнятну межу

Крім методів ціноутворення банківських кредитних продуктів вартість кредиту залежить від системи встановлення та нарахування відсотків, обраної банком. Процентні ставки можуть бути фіксовані, коли вони визначаються в

момент видачі кредиту, фіксуються в кредитному договорі і лишаються незмінними протягом всього періоду кредитування, або плаваючими, тобто такими, які можуть періодично переглядатися зі зміною базової ставки. При загальному зниженні процентних ставок на ринку, для банку буде вигідніше використання фіксованої ставки за кредитом, а в разі зростання процентних ставок – плаваюча.

Банк може використовувати будь-який із методів, враховуючи при цьому особливості власної ресурсної бази, кредитної політики, специфіку клієнтської бази. Він повинен використовувати метод ціноутворення, який не суперечив би цілям банку, а також враховував якомога більше ринкових факторів, які впливають на формування ціни.

Вірно обраний банком метод ціноутворення дозволить йому стати одним з лідерів на ринку банківських продуктів і отримати максимальний прибуток.

Висновки до розділу 1

Під ціною банківського кредитного продукту розуміється процент від суми кредиту, яку позичальник повинен сплатити за користування кредитними коштами банку і яка враховує витрати банку на надання кредиту, плату за ризик та бажаний рівень прибутковості. Додатковим елементом ціни банківського кредиту є комісійні платежі.

Система ціноутворення в банку являє собою елемент управління його діяльністю, що дає змогу керівництву банку стверджувати, що він здійснює адекватну економічним умовам і часу політику ціноутворення банківських продуктів, що виготовляються та реалізуються ним. До базових інструментів механізму ціноутворення відноситься планування, аналіз та контроль, що

реалізуються у визначеній послідовності. Обов'язковим елементом системи ціноутворення є інформаційне, нормативне та організаційне забезпечення.

У процесі кредитування банки використовують різні методи визначення ціни банківського кредиту. При визначенні вартості кредиту вони орієнтуються на певну комбінацію бажаного показника прибутковості капіталу та системи надбавок до базової ставки.

Банк може використовувати будь-який із методів ціноутворення банківських продуктів, враховуючи при цьому особливості власної ресурсної бази, кредитної політики, специфіку клієнтської бази. Він повинен використовувати метод ціноутворення, який не суперечить би цілям банку, а також враховував якомога більше ринкових факторів, які впливають на формування ціни.

Важливим етапом управління процесом ціноутворення є контроль за відповідністю встановлених цін досягненню стратегічних цілей цінової політики банку та його стратегічних цілей загалом. Органом контролю в банку є ревізійна комісія та внутрішній аудит банку.

Основні вимоги щодо процентної і тарифної політики, прав комерційних банків у встановленні конкретних процентних ставок і тарифів, а також щодо створення спеціальних підрозділів для виконання цих робіт у цілому чинним законодавством визначено.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ
ЦІНОУТВОРЕННЯ КРЕДИТНИХ ПРОДУКТІВ В ПАТ «БАНК»

2.1 Загальна характеристика ПАТ «Банк»

Публічне акціонерне товариство «Банк» (далі банк) є провідним українським банком та одним з найбільших банків з іноземними інвестиціями в Україні. Протягом багатьох років банк утримує передові позиції на ринку банківських послуг, що надаються клієнтам через розгалужену мережу дирекцій та відділень по всій країні.

Банк в розрізі організаційно-правової форми є публічним акціонерним товариством, що не суперечить ЗУ «Про банки і банківську діяльність» [13]. Публічне акціонерне товариство «Банк» зареєстровано, банк здійснює діяльність на підставі банківської ліцензії [21].

Проаналізувавши організаційно-управлінську структуру ПАТ «Банк» можна зробити висновок, що вона є достатньо ефективною, збалансованою з точки зору прийняття управлінських рішень в банку, але все одно банк продовжує вдосконалювати організаційно-управлінську структуру, особливо мережі відділень та філій.

Фінансова структура ПАТ «Банк» заснована на клієнтоорієнтованому підході.

Органами управління ПАТ «Банк» є Загальні збори акціонерів, Спостережна рада та Правління банку.

Їх функції розкриті в Статуті банку, вони не суперечать вимогам ЗУ «Про банки і банківську діяльність».

Для забезпечення додаткових заходів із метою управління ризиками створено постійно діючі комітети при Правлінні банку, а саме Кредитний комітет, Комітет з управління активами і пасивами, Тарифний комітет.

Спостережна рада може утворювати постійні чи тимчасові комітети з числа її членів для вивчення і підготовки питань, що належать до компетенції Спостережної ради.

Банк пропонує банківські послуги в сферах корпоративного, роздрібного бізнесу, а також казначейські операції та інвестиційний банкінг. При цьому відповідно до внутрішніх положень банку корпоративний сектор сегментується на категорії мікро-, малого та корпоративного бізнесу. Корпоративний бізнес залишився одним із ключових та найприбутковіших клієнтських сегментів банку. Так, середньорічні активи корпоративного бізнесу сягнули 19,6 млрд. грн. [24,25].

Для аналізу загальної діяльності банку проаналізуємо структуру та динаміку активів, зобов'язань та власного капіталу банку [23].

Проаналізувавши динаміку власного капіталу, можна зробити висновок, що загальний обсяг власного капіталу ПАТ «Банк» за період з 1.01.2012 року по 1.01.2014 року збільшився на 1193456 тис. грн.

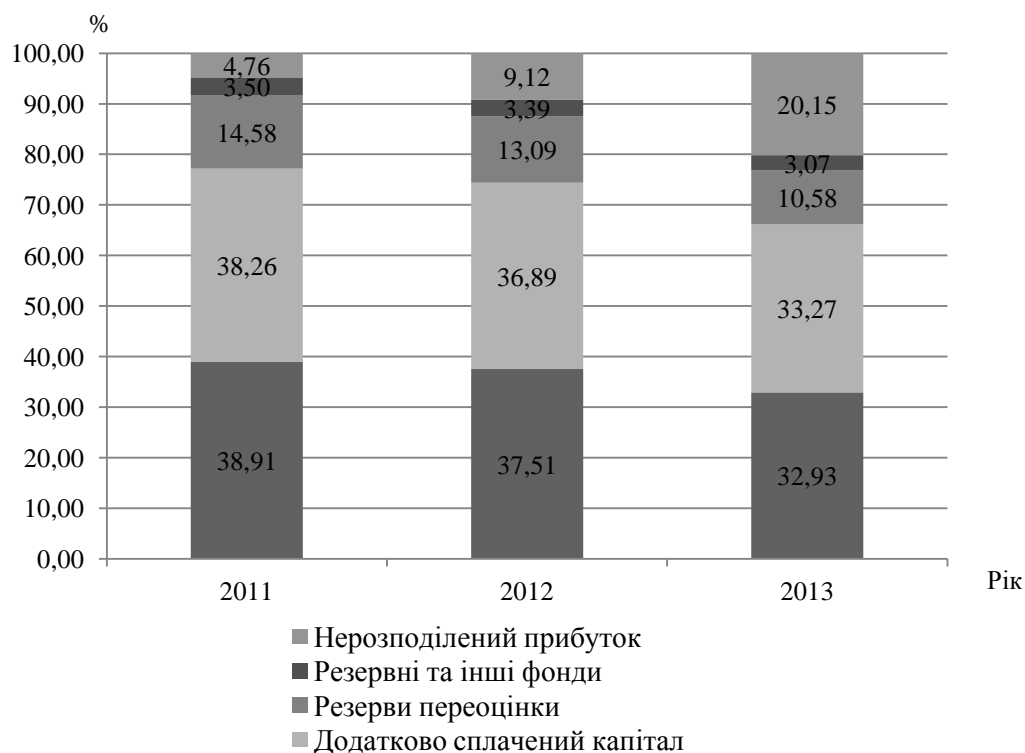

Рисунок 2.1 – Структура власного капіталу ПАТ «Банк», в період 2011-2013 рр., %

Збільшення відбулося переважно за рахунок збільшення нерозподіленого прибутку на 1460115 тис. грн., що у відносному вираженні майже в 5 разів перевищує цей показник на початок аналізованого періоду. Протягом досліджуваного періоду зменшилися такі статті власного капіталу, як резерви переоцінки та власний капітал на 2,6 % та 16,5 %, відповідно.

Щодо структури власного капіталу ПАТ «Банк», то найбільшу питому вагу протягом досліджуваного періоду становить статутний капітал та додатково сплачений капітал. Але спостерігається тенденція зменшення цих складових в структурі власного капіталу. Частка статутного капіталу зменшилась з 38,91 % в 2011 році до 32,93 % в 2013 році. Тобто питома вага зменшилась на 5,97 %. Щодо частки додатково сплаченого капіталу, то вона зменшилась на 4,99 %. Значна зміна структури капіталу банку відбулась в 2013 році, стрімко зросла частка нерозподіленого прибутку, як в відносному так і в абсолютному вираженні. Питома вага нерозподіленого прибутку за період збільшилась на 15,39 %.

Збільшення власного капіталу банку протягом аналізованого періоду відбулося за рахунок емісії простих іменних та привілейованих акцій.

Проаналізувавши динаміку зобов'язань ПАТ «Банк», можна зробити висновок, що за аналізований період загальний обсяг зобов'язань зменшився на 8566795 тис. грн., що у відносному вираженні становить 19,12 %. Це пояснюється стрімким зменшенням заборгованості перед кредитними установами на 58,48 %, що в абсолютному вираженні становить 7902221 тис. грн. Також відбулося зменшення наступних статей: заборгованість перед клієнтами на 1056254 тис. грн. (3,74 %), резерви на 16552 тис. грн. (39,38 %).

У період з 1.01.2013 року по 1.01.2014 року ПАТ «Банк» не використовував цінні папери власного боргу як джерело формування ресурсної бази.

Структура найбільш вагомих статей зобов'язань ПАТ «Банк» представлена на рисунку 2.2.

Найбільшу частку у структурі зобов'язань банку займає заборгованість перед клієнтами банку. Вона представлена в розрізі контрагентів. Найбільшою є частка заборгованості перед фізичними особами. Вона становить на кінець періоду 40,37 %, що на 6,84 % більше ніж в 2011 році.

Наступною за величиною складовою зобов'язань є заборгованість перед клієнтами фізичними особами. За аналізований період вона зменшилась на 4,38 % та на кінець періоду становить 32,52 %.

Третьою за величиною складовою зобов'язань є заборгованість перед кредитними установами. За аналізований період вона зменшилась в два рази та на кінець періоду становить 15,48 %.

Дуже незначну частку займає заборгованість перед НБУ, вона збільшувалась протягом аналізованого періоду від 0,45 % в 2011 році до 1,11 % в 2013 році.

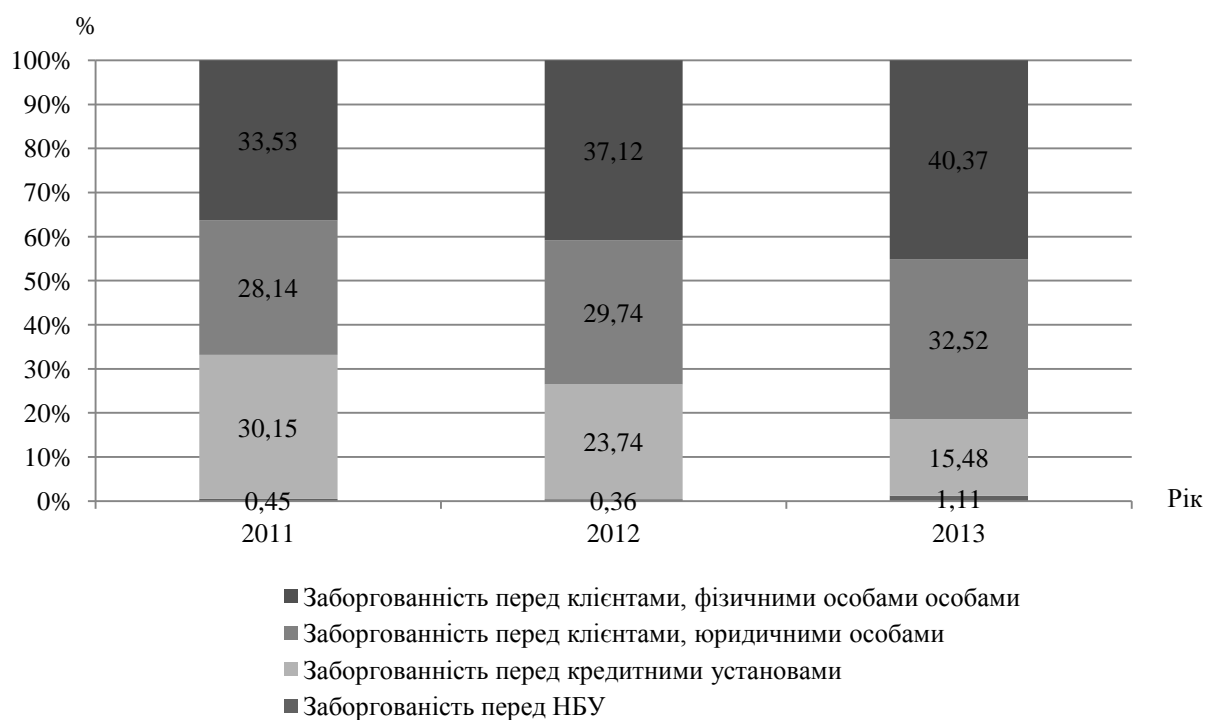

Рисунок 2.2 – Структура зобов'язань ПАТ «Банк» в період 2011-2013 рр.,

%

Результати аналізу структури зобов'язань банку показали, що дуже велику частку займає заборгованість перед клієнтами. Тому буде доцільно

розглянути структуру депозитного портфелю банку в розрізі контрагентів, валют та строків.

За аналізований період депозитний портфель банку зменшився на 1216189 тис. грн. (4,4 %) і станом на 1.01.2014 року становив 26419125 тис. грн. За видами контрагентів в депозитному портфелі банку переважають кошти фізичних осіб. На кінець періоду вони становлять 14632611 тис. грн., що на 2,62 % менше ніж станом на 1.01.2012 року. Обсяги коштів юридичних осіб в депозитному портфелі банку також скорочувались та станом на 1.01.2014 року склали 11786514 тис. грн.

Щодо строковості депозитного портфелю, то серед коштів фізичних осіб переважають строкові кошти. Розглядаючи кошти юридичних осіб за строками, бачимо, що значно переважають кошти на вимогу.

Динаміка структури депозитного портфелю в розрізі контрагентів та валют наведена на рисунку 2.3

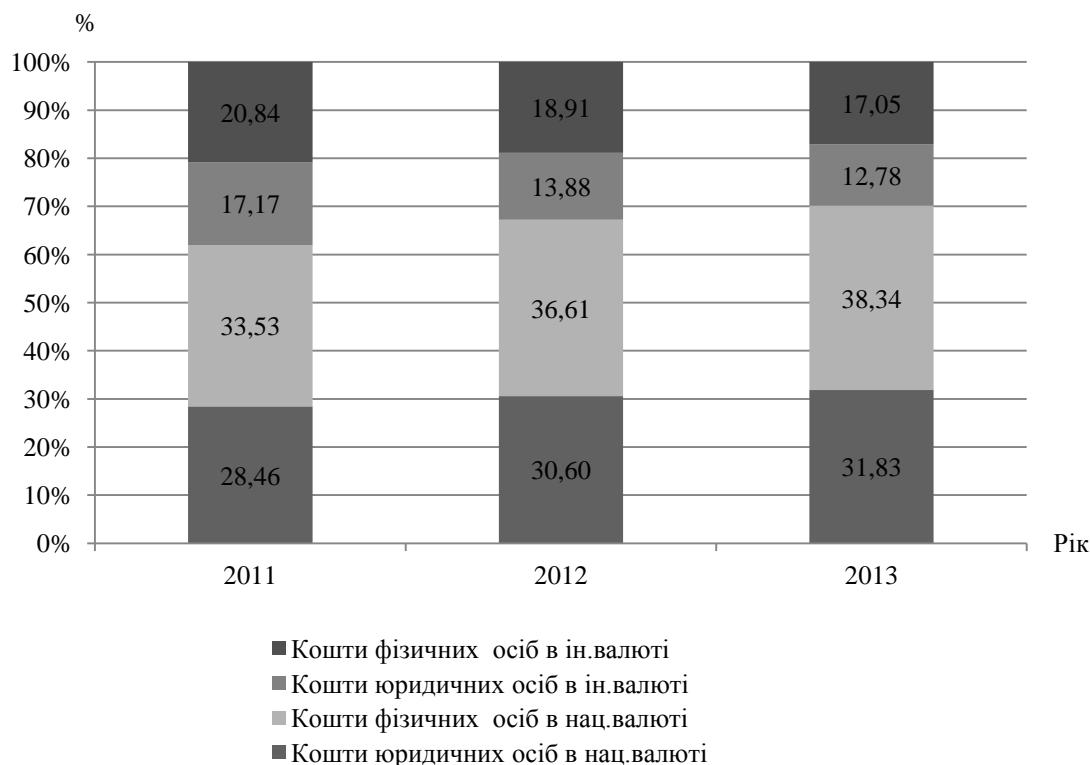

Рисунок 2.3 – Структура депозитного портфеля ПАТ «Банк» за період 2011-2013 рр., %

Проаналізувавши рисунок 2.3 можна зробити висновок, що частка коштів клієнтів в національній валюті в структурі депозитного портфелю протягом досліджуваного періоду збільшувалась. В національній валюті більшу частку займають кошти фізичних осіб. Вона становить на кінець періоду 38,34 %. Наступною за величиною є частка коштів юридичних осіб в національній валюті. Щодо коштів в іноземній валюті, то більшу частку займають кошти фізичних осіб ніж юридичних осіб. Взагалі частка коштів в іноземній валюті зменшується.

Аналіз активів банку протягом досліджуваного періоду показав, що за період 2011-2013 рр. загальний обсяг активів банку знизився на 7373339 тис. грн. Зменшення активів банку протягом аналізованого періоду відбулося за рахунок зменшення грошових коштів та їх еквівалентів на 1427669 тис. грн. (19,93 %), інвестиційних цінних паперів на 2690136 тис. грн., основних засобів на 233260 тис. грн. (9,29 %), нематеріальних активів на 225445 тис. грн. (32,77 %) та зменшення цінних паперів в торгівлю портфелі банку на загальну суму 98958 тис. грн. (31,97 %).

При цьому ми можемо спостерігати тенденцію щодо збільшення таких статей, як обов'язкові резерви в Національному банку України на суму 133 675 тис. грн, що складає 30,2 %, заборгованість кредитних установ збільшилась в 1,78 разів на суму 19 398 тис. грн.; інвестиції в дочірні підприємства та інвестиційна нерухомість збільшилися на 17,81 та 38,40 %, що в абсолютному вираженні становить 31 155 та 45 306 тис. грн. відповідно

Розглянемо структуру активів ПАТ «Банк» (рис. 2.4).

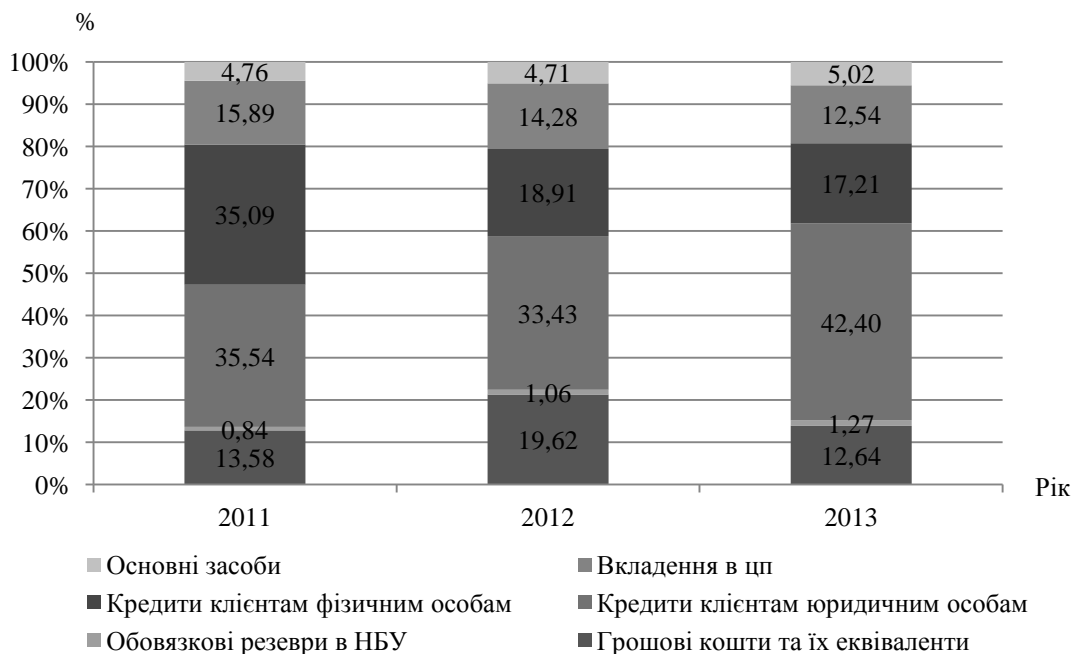

Рисунок 2.4 – Структура активів ПАТ «Банк» в період 2011-2013 рр., %

В структурі активів найбільш питому вагу займають кредити клієнтам. В розрізі контрагентів в 2011 році частка кредитів, наданих юридичним та фізичним особам була майже однаковою і становила 35,54 % та 35,09 % відповідно. На кінець періоду частка коштів юридичних осіб значно збільшилась і становила 42,4 %, що є перевищує частку кредитів фізичним особам більше ніж в два рази.

Також вагомими складовими є грошові кошти та цінні папери. Їх частки протягом аналізованого періоду зазнали незначних змін. На кінець періоду частка цінних паперів та грошових коштів приблизно однакова і становить 12,54 % та 12,64 % відповідно. Основні засоби займають близько 5 % в структурі активів банку.

На основі звіту про фінансовий результат прослідковано динаміку доходів і витрат банку.

Аналіз доходів та витрат ПАТ «Банк» показав, що станом на кінець 2013 року порівняно з 2011 роком чистий прибуток банку збільшився на 401855 тис. грн. з 582800 тис. грн. (мінімальне значення) до 984655 тис. грн. (максимальне

значення) на кінець досліджуваного періоду. Це свідчить про прибуткову діяльність банку.

Щодо доходної складової спостерігалось зменшення чистого процентного доходу в 2013 році на 409034 тис. грн. порівняно з базисним роком. Це відбувалось переважно за рахунок зменшення процентних доходів на 12,11 %, що становить 732197 тис. грн. В той же час спостерігається зменшення процентних витрат на 14,41 %, що становить 323163 тис. грн.

В 2013 році зросли комісійні доходи на 20,18 %, разом з цим зменшились комісійні витрати на 72,89 %, що свідчить про оптимізацію роботи банку в сфері надання послуг, за які стягуються комісії.

Щодо витратної складової, то адміністративні та інші операційні витрати за аналізований період знизились і на кінець періоду становили 983460 тис. грн., що на 6,87 % менше ніж на початку періоду.

Динаміка нормативів ліквідності та нормативів кредитного ризику за період з 1.01.2012 року по 1.01.2014 року наведені в таблицях 2.1-2.2.

Таблиця 2.1 – Нормативи ліквідності ПАТ «Банк» за період з 1.01.2012 року по 1.01.2014 року

Нормативи ліквідності	1.01. 2012	1.01. 2013	1.01. 2014	Відхилення			Норм.зна чення
				2012	2013	за пер.	
норматив миттєвої ліквідності (Н4)	43,41	62,77	30,4	19,36	-32,37	-13,01	не менше 20%
норматив поточної ліквідності (Н5)	45,31	79,96	73,79	34,65	-6,17	28,48	не менше 40 %
норматив короткострокової ліквідності (Н6)	73,8	80,58	83,11	6,78	2,53	9,31	не менше 60 %

Аналіз нормативів ліквідності банку за аналізований період показав, що всі нормативи ліквідності дотримані. Це означає, що банк здатний забезпечити своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань, що визначається збалансованістю між строками і сумами погашення розміщених активів та строками і сумами виконання зобов'язань банку, а також строками і сумами інших джерел та напрямків використання коштів.

Таблиця 2.2 – Нормативи кредитного ризику ПАТ «Банк» за період з 1.01.2012 року по 1.01.2014 року

Нормативи ліквідності	1.01.2012	1.01.2013	1.01.2014	Відхилення			Норм. значення
				2012	2013	за пер.	
норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7)	9,25	10,64	11,38	1,39	0,74	2,13	не більш ніж 25%
норматив великих кредитних ризиків (Н8)	19,13	20,87	20,59	1,74	0,28	1,46	не більш ніж 800%
норматив максимального розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру (Н9)	4,07	4,89	4,91	0,82	0,02	0,84	не більш ніж 5%

Дані таблиці 2.2 свідчать про дотримання банком нормативів кредитного ризику.

Таким чином, узагальнюючи все вищесказане, можна зробити висновок, що ПАТ «Банк» є одним із лідерів банківського бізнесу в Україні, банком із переважно австрійським капіталом, який після кризи переорієнтовує свою діяльність зі сфери роздрібного бізнесу до сфери корпоративного бізнесу. Наявні органи управління, комітети та їх функції не суперечать вимогам ЗУ «Про банки і банківську діяльність». В банку розроблена достатньо ефективна структура ризик-менеджменту. Організаційна структура є збалансованою, але продовжується її покращення в аспекті філійної мережі. В ПАТ «Банк» клієнтоорієнтована фінансова структура, модель госпрозрахунку - часткова. Негативним моментом є те, що місія банку чітко не сформульована, існує підміна понять «місія» та «стратегія».

Проаналізувавши капітал банку, можемо зробити висновок, що протягом аналізованого періоду банк звузив свою діяльність, акцентувавши увагу на збільшенні своєї капіталізації. Це дозволило покращити показники ефективності та достатності капіталу, зменшивши можливі ризики. Капітал банку майже повністю належить іноземним інвесторам, та його збільшення

відбувається двома шляхами: статутного – продажем нових акцій, резервного – поповненням за рахунок прибутку.

Проаналізувавши зобов'язання ПАТ «Банк» можна зробити висновки, що ресурсна база банку є недиверсифікованою, оскільки ресурсна база сформована в основному за рахунок коштів клієнтів і станом на кінець 2013 року становить 75 %. У структурі коштів клієнтів найбільшу частку займають кошти саме фізичних осіб, що в основному розміщуються на строкових рахунках у національній валюті. Аналізуючи недепозитні джерела в ПАТ «Банк» слід зазначити, що даний вид ресурсу представлений коштами банків та субординованим боргом.

Аналіз активів ПАТ «Банк» дав змогу виявити, що найбільшу частку в структурі активів займають доходні активи, а саме кредитний портфель банку (64,67 %). Щодо активів в розрізі первинних резервів, які представлені грошовими коштами та кореспондентськими рахунками НБУ, то їх частка склала 13,91 %. Щодо частки вторинних резервів банку, то ми можемо побачити тенденцію збільшення, що позитивно впливає на фінансовий стан ПАТ «Банк».

2.2 Аналіз кредитного портфеля ПАТ «Банк»

Кожний етап механізму кредитування ПАТ «Банк» вносить свій вклад в якісні характеристики кредиту, визначає ступінь його надійності і доходності для банку. Весь процес кредитування в ПАТ «Банк» розподіляється на такі етапи:

- отримання та розгляд кредитної заявки;
- безпосередня співбесіда з потенційним позичальником;
- оцінка кредитоспроможності;
- підготовка до складання кредитного договору;

- кредитна угода;
- моніторинг і контроль якості виданих кредитів;
- запропонування клієнту змінити умови кредитування шляхом проведення реструктуризації його заборгованості.

ПАТ «Банк» є стабільною установою, яка постійно розвивається. Однак, активи ПАТ «Банк» за період з 1.01.2012 року по 1.01.2014 року зменшились на 7373339 тис. грн. Це відбулося в основному за рахунок зменшення кредитного портфеля банку.

Проаналізуємо кредитний портфель банку в розрізі контрагентів, який з кредитів наданих юридичним і фізичним особам. В таблиці 2.3 наведені дані про кредити, надані ПАТ «Банк» в розрізі контрагентів та валют за період з 1.01.2012 року по 1.01.2013 року.

Для наочності побудовано діаграму (рис. 2.5).

Таблиця 2.3 – Динаміка кредитів, наданих ПАТ «Банк», за період з 1.01.2012 р. по 1.01.2014 р.

Показники	01.01.2012	01.01.2013	01.01.2014	приріст			Тпр за період
	сума, тис.грн.	сума, тис.грн.	сума, тис.грн.	2012	2013	за період	
Кредити фіз.особам:	18507110	9419497	7 809 347	-9087613	-1610150	-10697763	-57,80
в іноз.вал.	14766325	4907183	3 300 525	-9859142	-1606658	-11465800	-77,65
в нац.вал.	3740785	4512314	4508822	771 529	-3 492	768 037	20,53
Кредити юр. особам:	18744365	16651571	19 237 500	-2092794	2585929	493 135	2,63
в іноз.вал.	11079492	6174215	6 938 705	-4905277	764 490	-4 140 787	-37,37
в нац.вал.	7664873	10477356	12 298 795	2 812 483	1821439	4 633 922	60,46
Всього	37251475	26071068	27 046 847	-11180407	975 779	-10204628	-27,39

Загальний обсяг кредитів наданих юридичним особам станом на 1.01.2013 року порівняно з 1.01.2012 року зменшився з 18744365 тис. грн. до 16651571 тис. грн. (на -2092794 тис. грн.). Станом на 1.01.2014 року обсяг кредитів наданих юридичним особам зростає на 2585929 тис. грн. і становить 19237500 тис. грн. Кредити надані юридичним особам збільшилися за аналізований період на 2,63 %. Кредити надані юридичним особам в національній валюті за

період збільшилися на 60,46 %. Кредити надані юридичним особам в іноземній валюті зменшилися на 37,37 %. Структура кредитного портфеля банку в розрізі контрагентів та валют зображена на рисунку 2.5.

Рисунок 2.5 – Структура кредитного портфелю ПАТ «Банк» за період 2011-2013 рр., %

На кінець аналізованого періоду в структурі переважають кредити надані в національній валюті, а саме кредити юридичним особам (45,47 %). Кредити надані фізичним особам в національній валюті становлять в 2013 році 16,67 %.

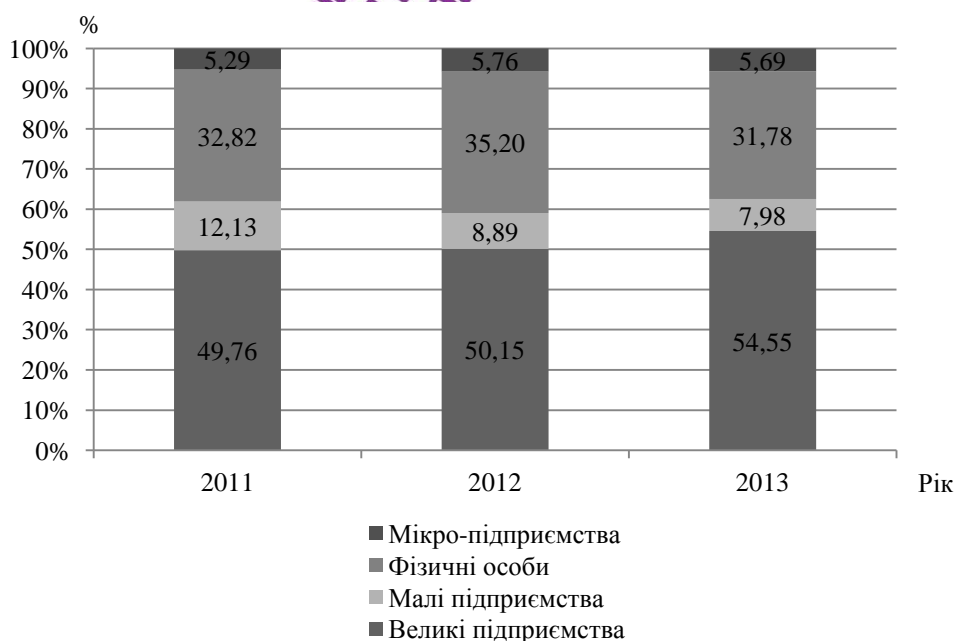

Рисунок 2.6 – Структура кредитного портфеля ПАТ «Банк» у розрізі контрагентів за 2011-2013 рр., %

ПАТ «Банк» у своїй звітності класифікує контрагентів, яким надаються кредити на великі підприємства, малі підприємства, фізичні особи та мікропідприємства. Розглянемо структуру кредитного портфеля в розрізі цієї класифікації (рис. 2.6).

Щодо структури кредитного портфеля у розрізі контрагентів, то найбільшу частку займають кошти, що надані юридичним особам, а саме великим підприємствам, при чому їх частка має тенденцію до збільшення та станом на кінець 2013 року складає 54,55 %, що на 4,79 % більше у порівнянні з 2011 роком.

Друге місце займають кредити надані фізичним особам і станом на кінець 2013 року частка таких кредитів у загальному обсязі кредитного портфелю становить 31,78 %.

Третє місце у загальному обсязі кредитного портфелю займають кредити, надані малим підприємствам, частка яких протягом аналізованого періоду зменшилась на 4,15 %.

Найменшу частку кредитів у загальному обсязі кредитного портфелю складають, кредити, надані мікро-підприємствам, частка яких протягом аналізованого періоду майже не змінювалась і на кінець періоду становила 5,69 %.

Рисунок 2.7 – Структура кредитного портфеля ПАТ «Банк» в розрізі галузей станом на кінець 2013 р., %

Розглянемо структуру та динаміку кредитного портфеля в розрізі галузей, в які направляються кредитні кошти. Структура кредитного портфеля за даною класифікацією в 2013 року представлена на рисунку 2.7.

Проаналізувавши структуру кредитного портфеля за галузями, можна зробити висновок, що найбільшу питому вагу займають кредити, надані фізичним особам. Їх вага станом на кінець 2013 року становила 31,78 %. Також значну частку займають кредити, надані торговим підприємствам. Їх питома вага у структурі кредитного портфеля на 5,17 % менша за питому вагу кредитів фізичним особам і становить 26,61 % на кінець аналізованого періоду. Третє місце у структурі займають кредити, надані на виробництво. Ця складова зазнала змін протягом досліджуваного періоду. В 2012 році спостерігалось збільшення частки кредитів у виробництво на 7,11 %. В 2013 році ця складова зменшилась з 16,40 % до 14,79 % (на 1,61 %).

Розрахуємо показники доходності кредитного портфеля та показники ефективності процентної політики.

Таблиця 2.4 – Значення показників аналізу кредитних операцій ПАТ «Банк» за 2011 -2013 рр.

Показники	Рік			Відхилення		
	2011	2012	2013	2012	2013	за пер.
К прострочених кредитів,%	7,31	7,42	5,33	0,11	-2,08	-1,98
К забезпеченості кредитів,%	52,31	62,74	59,91	10,43	-2,83	7,60
К захищеності кредитів,%	21,98	23,76	21,74	1,78	-2,02	-0,24
К покриття кредитів капіталом,%	21,27	31,53	33,71	10,26	2,18	12,44
Доходність кредитних вкладень	-	0,16	0,17	-	0,02	-
Дохідність за рахунок кредитних операцій	-	0,10	0,10	-	0,00	-
Питома вага дох від над кред у заг сумі доходів,%	80,77	85,16	86,38	4,39	1,22	5,61
Рентабельність кредитних операцій	4,42	3,58	3,31	-0,84	-0,27	-1,11
К ефективності процентної політики,%	0,23	0,28	0,30	0,05	0,02	0,08

Коефіцієнт прострочених кредитів вказує на ту частину позик, у портфелі банку, виплати за якими були невчасно погашені. Цей коефіцієнт зменшується

протягом періоду з 7,31 % в 2011 році до 5,33 % в 2013 році (на 1,98 %), що свідчить про покращення кредитної діяльності банку.

Коефіцієнт забезпеченості кредитів характеризує ступінь захищеності банку від втрат за кредитами за рахунок забезпечення. Він становить в 2012 році 62,74 %, що на 10,43 % більше ніж в 2011 році. Це свідчить про зростання забезпечення за кредитами, що говорить про зменшення можливих втрат за кредитами. Але в 2013 році відбулося незначне зменшення цього показника до 59,91 %.

Коефіцієнт захищеності кредитів характеризує ступінь захищеності банку від втрат за кредитами за рахунок резервів під кредитні операції. Цей коефіцієнт на кінець періоду зменшився порівняно з 2012 роком на 2,02 % і становив 21,74 %. Ці зміни не є позитивними для банку, тому що свідчать про меншу захищеність банку від втрат за кредитними операціями за рахунок резервів.

Коефіцієнт покриття кредитів капіталом вказує на те, яка частина кредитного портфеля фінансується за рахунок власного капіталу. Зростання даного коефіцієнта в 2013 році порівняно з 2011 роком на 12,44 % свідчить про те, що посилюється захищеність кредитів власним капіталом.

Доходність кредитних вкладень зростає протягом періоду з 0,16 в 2012 році до 0,17 в 2013 році, що свідчить про більш ефективне використання кредитних вкладень банком на кінець періоду. Даний коефіцієнт є універсальним показником, що характеризує ефективність вкладень у кредитні операції і показує скільки банк отримує доходів з кожної гривні, вкладеної саме в кредитні операції.

Доходність за рахунок кредитних операцій показує скільки доходу від кредитних операцій приходить на 1 гривню активів. Цей показник як в 2012 році так і в 2013 році становив 0,10 грн.

Частка доходів від надання кредитів у загальній сумі доходів показує питому вагу доходів, отриманих банком від надання кредитів порівняно з усіма доходами. Вона є досить високою та збільшується протягом 2011-2013 рр. на

кінець періоду питома вага доходів від надання кредиту в загальному обсязі процентних доходів становила 86,38 %, що на 5,61 % більша ніж в 2011 році.

Рентабельність характеризує ефективність обраної політики щодо регулювання співвідношення між ціною ресурсної бази та ціною розміщення ресурсів. Зниження даного коефіцієнта за період на 1,11 характеризує погіршення якості менеджменту в банку.

Про ефективність процентної політики може свідчити і зворотний показник - відношення процентних витрат на залучення ресурсів до процентних доходів від кредитних операцій. Збільшення даного показника за аналізований період на 0,08 є негативним явищем, тому що свідчить про зростання витрат, пов'язаних з залучення ресурсів, на 1 грн. доходу від кредитних операцій.

Отже, проаналізувавши кредитний портфель банку, можна зробити висновок, що в структурі активів він займає найбільшу частку. Щодо поділу кредитного портфелю в розрізі контрагентів, то більшу частку займають кредити, надані юридичним особам (більше 70 %), а саме в кредити в національній валюті (45,5 %). На кінець досліджуваного періоду у структурі кредитів, наданих фізичним особам, також переважають кредити в національній валюті. За результатами аналізу галузевої структури кредитного портфелю, можна зробити висновок, що найбільшу частку займають кредити фізичним особам (31,78 %). Також до пріоритетних галузей, які кредитуються відносяться: кредитування торговельних підприємств (26,61 %), виробництва (12,79 %), нерухомості та будівництва (10,33 %) та сільського господарства (10,11 %). Тобто можна зробити висновок про диференціацію кредитного портфелю за галузями.

2.3 Механізм ціноутворення банківських кредитних продуктів в ПАТ «Банк»

Процес ціноутворення неможливий без чітко організованого механізму. Він являє сукупність взаємопов'язаних інструментів, за допомогою яких суб'єкти управління здійснюють управлінський вплив на об'єкти системи ціноутворення для досягнення цілей функціонування системи ціноутворення [27].

Складовими елементами механізму ціноутворення на кредитні продукти в ПАТ «Банк» можна визначити наступні, що приведені на рисунку 2.8.

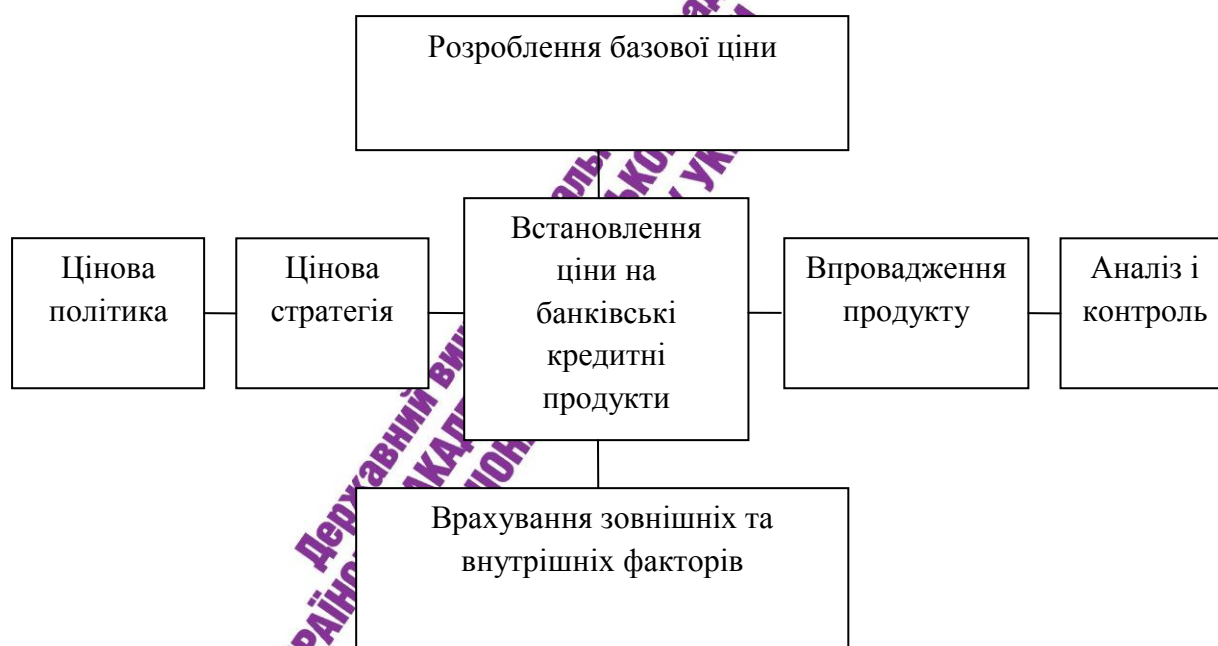

Рисунок 2.8 – Механізм ціноутворення кредитних продуктів в ПАТ «Банк» (складено автором)

Узагальнюючи теоретичні аспекти ціноутворення банківських продуктів та враховуючи практичні аспекти банку при встановлення цін, визначено, що ціноутворення відбувається в 6 послідовних етапів (рис. 2.9).

- 1) Визначення стратегічної мети діяльності банку матиме вплив на всі

аспекти його функціонування, в тому числі на питання ціноутворення на банківські продукти, оскільки від вибору тієї або іншої стратегії залежатиме поведінка банку на ринку, відповідно до якої визначатиметься тип його політики: агресивна, помірна, консервативна.

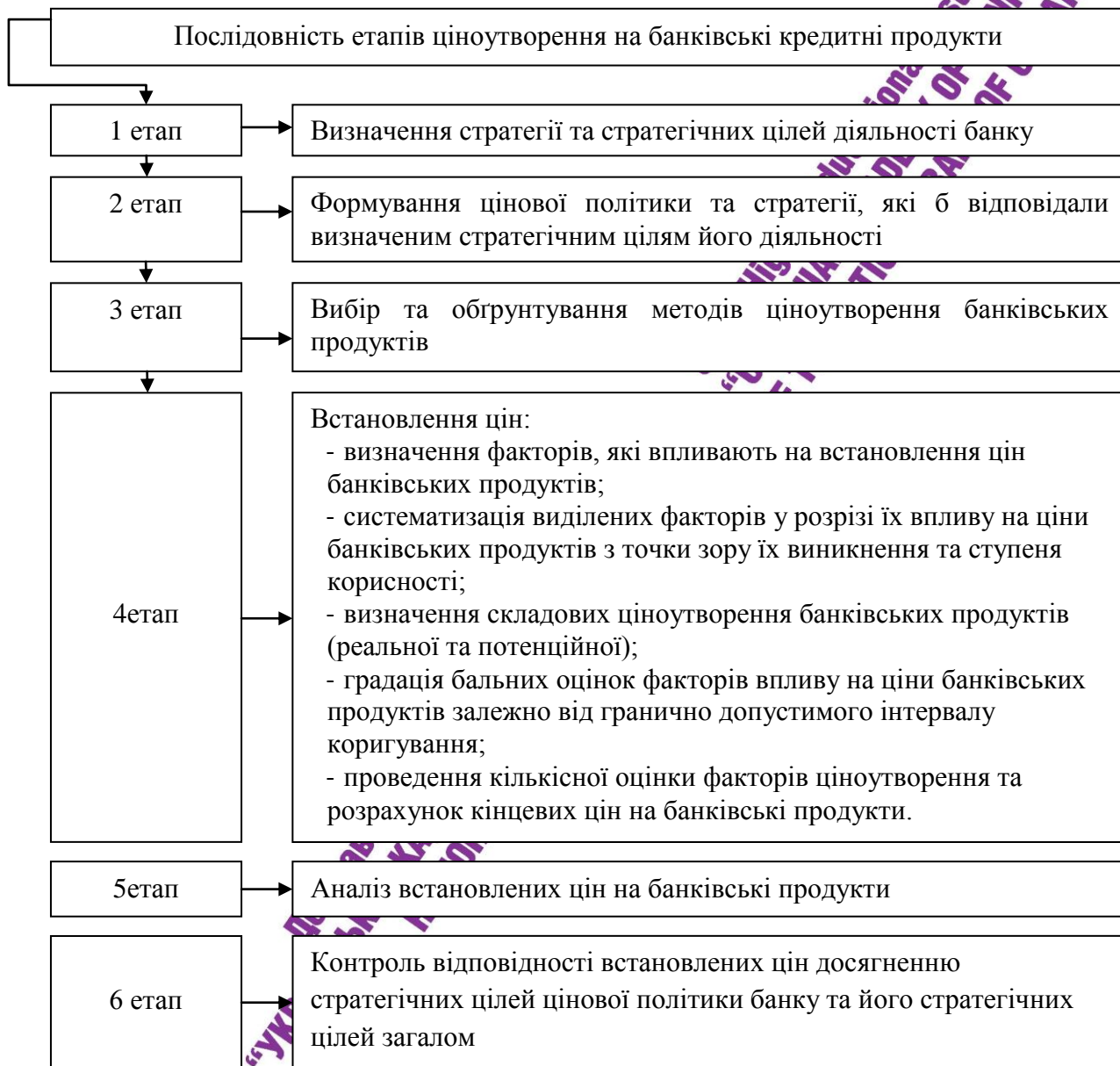

Рисунок 2.9 – Етапи процесу ціноутворення на банківські кредитні продукти (складено автором)

Стратегія банку направлена на подальший розвиток банку у відповідності до стандартів групи Райффайзен Інтернешнл та найкращої світової практики банківської діяльності і утримання лідерських позицій у визначених сегментах

банківського ринку в Україні. Стратегія банку й надалі забезпечувати утримання найвищого рівня знання банку, високої репутації та довіри серед клієнтів та партнерів через дотримання належних стандартів роботи, поліпшення якості та удосконалення переліку послуг, оптимізації витрат та підвищення ефективності роботи мережі і персоналу банку.

2) Вибір цінової стратегії, яка відповідає загальній стратегії банку.

Основними ціновими стратегіями, які застосовуються в ПАТ «Банк» є стратегія зняття вершків, стратегія гнучких еластичних цін та асортиментна стратегія. Дані стратегії інколи об'єднуються між собою з метою підвищення ефективності.

Суть стратегії зняття вершків застосовується банком, тому що він є великим банком, одним з лідерів за обсягами кредитування та впроваджує нові кредитні продукти. Прикладом тому є кредитна картка «Прозора», яку було запропоновано у квітні 2012 року, а вже за результатами року компанія mastercard визнала її кращим кредитним продуктом на ринку. Ця картка стала доступною не тільки для нових клієнтів, для існуючих держателів кредитних карток від ПАТ «Банк» було розроблено спеціальний механізм міграції на нові умови кредитування, якими впродовж року скористалися понад 29 тис. клієнтів (8 % від загальної кількості власників кредитних карток) [25].

Також в ПАТ «Банк» застосовується стратегія гнучких еластичних цін. Суть її полягає в тому, що один і той же кредитний банківський продукт надається клієнтам під різний відсоток або продається за різними цінами. Щодо надання кредитів фізичним особам, то розмір ставки визначається індивідуально і залежить від результатів обробки анкетних даних на момент подання заяви на отримання кредиту. Також існує диференціація ставок за кредитами, наданими юридичним та фізичним особам.

При використанні асортиментної стратегії ціноутворення банківські кредити продаються за «прейскурантом». Як правило, пропонуючи основний продукт, банк може надавати додаткові банківські послуги, а також

консультаційні послуги безкоштовно або за невелику плату (наприклад, страхування життя при наданні кредиту готівкою фізичним особам і т.д.)

Цінова політика банку припускає встановлення цін на різноманітні банківські продукти і їхню зміну відповідно до трансформації ринкової ситуації. Її об'єктами є процентні ставки, тарифи, комісійні, бони (премії), знижки, а також мінімальний розмір внесків [28].

Цінова політика ПАТ «Банк» може бути визначена як діяльність його керівництва із встановлення, підтримки та зміни цін на банківські продукти, діяльність, що здійснюється відповідно до загальної політики банку і спрямована на досягнення її цілей та завдань.

3) Вибір методу розрахунку ціни.

Існує багато методів ціноутворення на банківські кредитні продукти. Кожен метод ціноутворення відповідає певним ціновим стратегіям банку. Ціна сформована в комплексі з використанням декількох методик більш точно буде відповідати потребам банку, тому ПАТ «Банк» не використовує єдиного чітко визначеного методу [19].

Ціна на кредит в ПАТ «Банк» формується у вигляді позичкового проценту, який позичальник повинен сплати за користування кредитними коштами. Розмір процентної ставки за користування кредитом встановлюється установою ПАТ «Банк» самостійно, залежно від вартості кредитних ресурсів, характеру наданого забезпечення і розміру витрат для здійснення заходу, що кредитується, щоб сума одержаних від позичальника відсотків покривала витрати банку із залучення коштів, необхідних для надання кредиту, витрати на ведення кредитних справ і забезпечувала одержання доходу банком.

4) Встановлення цін на кредитні продукти

По-перше відбувається аналіз витрат на послуги у розрізі окремих операцій, типів операцій і клієнтів. Метою цих дій є визначення мінімально допустимого рівня ціни на послуги.

Однією з основних статей витрат є процентні витрати, тому від встановлення процентних ставок за депозитами залежить витратна складова діяльності банку.

Важливе місце в депозитній політиці банку займає цінова політика, основним змістом якої є встановлення потрібного рівня цін на депозитні банківські продукти різного роду та їх зміну відповідно конкретної ринкової ситуації. Головним принципом в діяльності банку під час проведення депозитних операцій є забезпечення потрібного для ефективного функціонування банку обсягу ресурсів, що досягається при мінімальних затратах на їх залучення.

Далі відбувається аналіз впливу основних факторів на ціну банківських послуг, до яких належать:

- рівень і характер попиту (згідно закону попиту існує пряма залежність між попитом і ціною, тобто зростання попиту створює можливість для збільшення ціни і навпаки – зниження попиту змушує банк встановлювати більш низькі ціни);

- ціни конкурентів (при цьому слід дотримуватися такого загального правила – продукти приблизно одного рівня якості повинні мати приблизно однакову ціну);

- діловий імідж банку (ПАТ «Банк» має високий рейтинг, бездоганну репутацію та фінансову стабільність, тому ціни на послуги можуть бути дещо вищими ніж у конкурентів);

- вплив держави та інших суб'єктів ринку на цінову політику [29].

На кінці даного етапу відбувається встановлення остаточної ціни з урахуванням всіх скидок, надбавок, пільг і інших методів цінової диференціації, включаючи і психологічне сприйняття ціни.

5) Аналіз встановлених цін.

Розмір кінцевої процентної ставки за користування конкретним кредитом, умови щодо нарахування та порядок сплати нарахованих доходів визначається

кредитним договором в залежності від положення про відповідний кредитний продукт.

Нараховані проценти відображаються в балансі банку у тому ж періоді, за який вони нараховані. Відомість нарахованих процентів роздруковується у двох примірниках. Перший примірник підшивається у документи дня, а другий – в окрему папку і зберігається, як правило, у кредитному підрозділі відповідно до строків збереження кредитних справ позичальників.

б) Контроль відповідності встановлених цін досягненню стратегічних цілей.

Для здійснення відповідного контролю за правильністю нарахування процентів відомість перевіряється та підписується фахівцем кредитного підрозділу банку та начальником кредитного підрозділу (формою відомості можуть бути передбачені також підписи інших працівників, зокрема, головного бухгалтера та керівника банку (філії банку)). На підставі підписаної відомості відповідальний працівник бухгалтерії та кредитний працівник здійснюють контроль за правильністю відображення їх на рахунках обліку.

Для прикладу, розглянемо алгоритм розрахунку ціни на кредит для першокласного позичальника ПАТ «Банк» (рис. 2.9)

Рисунок 2.10 – Алгоритм розрахунку ціни на кредит для першокласного позичальника (складено автором)

Вартість ресурсів для всіх категорій позичальників, в тому числі і для першокласних позичальників дорівнює процентним витратам, що сплачуються банком за користування коштами своїх кредиторів. Розмір таких витрат достатньо просто розрахувати, використовуючи один з методів визначення вартості ресурсів банку. Банк визначає вартість своїх ресурсів на основі заповнення матриць фондування з подальшим розрахунком процентних витрат за залученими коштами, враховуючи строковість.

Наступним кроком визначення ціни кредиту для першокласного позичальника визначення витрат, пов'язаних з обслуговуванням кредиту. До складу операційних витрат включаються витрати, пов'язані з роботою співробітників банку з підготовки документації для укладання кредитної угоди, з веденням переговорів з позичальником, з подальшим контролем виконання кредитного договору і т.д. Найбільшу питому вагу в них займає заробітна плата

співробітників банку. Визначити точний розмір таких витрат практично неможливо, оскільки до їх складу відносять накладні витрати, які складно «персоніфікувати» стосовно конкретної послуги. Це і є головним недоліком витратного методу, який використовується ПАТ «Банк».

Розмір операційних витрат має певну залежність від категорії позичальника (чим він більш надійний, має тривалу кредитну історію в банку, тим менше потрібно витрат на підготовку кредитної угоди) та від категорії кредиту (чим більше розмір і термін кредиту, тим більше потрібно зусиль працівникам банку при роботі з ним). Тому в випадку кредитування першокласного позичальника, розмір цієї складової ціни буде найменшим порівняно з іншими категоріями позичальників.

Після визначення операційних витрат додається надбавка за ризик, прийнятий на себе банком, коли він надає кредити різним категоріям позичальників. Категорія позичальника визначається банком виходячи з його кредитної історії, прогнозів майбутньої ділової активності, а також аналізу стану ринку, на якому працює клієнт. У процесі визначення фінансового стану клієнта розраховуються коефіцієнти ліквідності, співвідношення власних і позикових коштів, оборотності коштів і рентабельності діяльності. Кількісний аналіз доповнюється якісним, заснованим на оцінці ризиків, властивих даному позичальнику, виходячи з галузі його діяльності, ступеня регулювання цієї галузі, виробничих і управлінських ризиків клієнта, оцінюваних експертним шляхом. Виходячи з проведених розрахунків, позичальникові присвоюється рейтинг за трьома класами залежно від ступеня ризику:

- I клас - ризик мінімальний;
- II клас - середній рівень ризику;
- III клас - високий ступінь ризику.

Першокласного позичальника буде віднесено до I класу, тому надбавка буде мінімальна.

Також рівень ризику залежить від ряду факторів, у тому числі від його терміну, розміру, виду кредитного проекту і т.д. Тому надбавка за ризик може збільшуватись або зменшуватись в залежності від цих факторів.

Остання складова надбавки - прибуток - може варіюватися залежно від категорії позичальника і ступеня ризику наданого йому кредиту. Наприклад, для першокласного позичальника ПАТ «Банк» може знизити рівень бажаного прибутку. В результаті послідовного додавання описаних вище складових формується остаточна ціна на кредит.

Для деяких категорій позичальників (наприклад, кредит готівкою для фізичних осіб) в ціну банківського кредиту можуть закладуватись комісії кредитного характеру, для деяких, навпаки, комісії за використання кредитом йдуть як додаткові витрати (кредитна лінія).

Розглянемо більш детальні умови надання різноманітних банківських кредитних продуктів, а саме ціни на них для різних позичальників.

Щодо послуг фізичним особам, то банк пропонує кредит готівкою та кредитну картку «Прозора». Процентна ставка за кредитом готівкою станове від 3,4 % до 4,57 % (розмір ставки за місяць). Розмір ставки визначається індивідуально і залежить від результатів обробки анкетних даних на момент подання заяви на отримання кредиту. Річна процентна ставка за користування кредитною карткою «Прозора» становить 36 % річних, а також включає в себе плату за обслуговування у вигляді комісійних за зняття готівки в розмірі 3 % [25].

Щодо послуг малому та мікробізнесу ПАТ «Банк» пропонує кредитні програми для фінансування поточної діяльності та інвестиційні кредити відповідно до потреб бізнесу. А також спеціальні програми для аграріїв та комплекс додаткових послуг [26].

Для фінансування поточної діяльності ПАТ «Банк» пропонує вигідні банківські продукти: овердрафт та кредитну лінію. Процентна ставка для овердрафту без застави – 21-23 %, комісія – 0 %, за умови встановлення ліміту

овердрафту на суму до 300 тис. грн. включно. Процентна ставка кредитної лінії встановлена на рівні 21-22 %, комісія – 0,99 % [24].

Що стосується інвестиційного кредиту, то ціна даного кредитного продукту включає в себе разову комісію за надання кредиту в розмірі 0,99 % та процентну ставку від 21 %.

Співпраця ПАТ «Банк» із провідними дистриб'юторами сільгосптехніки та засобів захисту рослин дає змогу пропонувати клієнтам особливі умови придбання товарів необхідних для успішного ведення агробізнесу. Процентна ставка на продукцію групи компаній «Техноторг» – 21 %; процентна ставка на продукцію інших партнерів – 22 %, комісія – 0 %.

Отже, механізм ціноутворення складається з 6 основних етапів. Одним із основних етапів є стратегія ціноутворення на банківські продукти. До цінових стратегій, що використовуються в банку, відносяться стратегії зняття вершків, гнучких еластичних цін та асортиментна стратегія. Банк пропонує різні кредитні продукти, ціна за якими визначається індивідуально і залежить від результатів обробки анкетних даних на момент подання заяви на отримання кредиту.

Висновки до розділу 2

Публічне акціонерне товариство «Банк» є провідним українським банком та одним з найбільших банків з іноземними інвестиціями в Україні. Протягом багатьох років банк утримує передові позиції на ринку банківських послуг, що надаються клієнтам через розгалужену мережу дирекцій та відділень по всій країні.

На основі форм фінансової звітності був проведений аналіз власного капіталу, зобов'язань та активів банку; розраховані основні показники ефективності капіталу, проаналізовано доходи та витрати банку. Розрахунки

показали, що загальна структура активів банку свідчить про виважене ставлення банку до якості своїх активів. Такий підхід дозволяє банку ефективно управляти ними та досягати позитивного результату за кожною активною операцією. Структура капіталу, що склалась на кінець звітного року не містить ознак загрози фінансової стійкості, а його абсолютний розмір відповідає нормативним вимогам щодо його розміру. Що стосується кредитного портфелю банку то переважають кредити надані юридичним особам, що свідчить про те, що банк орієнтован на корпоративний сектор. Намагаючись мінімізувати валютний ризик, за досліджуваний період більшість позик банк надавав саме в національній валюті.

Механізм ціноутворення складається з 6 основних етапів. Одним із основних етапів є стратегія ціноутворення на банківські продукти. До цінових стратегій, що використовуються в банку, відносяться стратегії зняття вершків, гнучких еластичних цін та асортиментна стратегія.

При встановленні ціни кредиту для першокласного позичальника Банк включає такі елементи: вартість ресурсів, операційні витрати, надбавки пов'язані з ризиками, прибуток банку. В залежності від виду кредиту можуть включатися комісії кредитного характеру. Ця ставка є базовою стосовно інших категорій позичальників. Враховуючи ризики, фінансовий стан позичальника для нього можуть застосовуватись різні надбави та комісії.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ЦІНОУТВОРЕННЯ НА БАНКІВСЬКІ КРЕДИТИ

3.1 Методичні засади ціноутворення на банківські кредити на основі матриці узгодження грошових потоків

Система ціноутворення в кредитуванні являє собою сукупність методик і процедур, спільне послідовне виконання яких забезпечує встановлення оптимальних з точки зору досягнення мети діяльності банку процентних ставок на банківські продукти. Система ціноутворення реалізується в процентній політиці банку, що представляє собою сукупність заходів щодо визначення процентних ставок за залученими і розміщеними коштами. Дослідивши систему ціноутворення ПАТ «Банк» можна зробити висновок про наявність цілого ряду суттєвих недоліків, які створюють додаткові ризики у діяльності банківської установи (рис. 3.1), зокрема:

- сильний вплив суб'єктивного фактора при визначенні ціни на кредитні послуги (приймається до уваги рівень взаємовідносин між клієнтом та банком, а цей фактор не може бути достовірно оцінений, внаслідок чого зростає ймовірність прийняття помилкових рішень);
- підвищений ризик прийняття хибних рішень у наслідок зловживань з боку працівників у ході ціноутворення (низька прозорість процесу ціноутворення);
- не врахування ринкового ризику при здійсненні операцій (так, часто при здійсненні кредитних операцій банк залишає за собою право змінювати процентну ставку залежно від коливань ринкових цін на кредитні ресурси, таким чином перекладаючи відповідальність на клієнта без перенесення доходів, що призводить до деформації підприємницьких відносин, тому такий підхід не можна вважати повністю обґрунтованим);
- неповне врахування внутрішніх витрат банку при визначенні ціни на

кредити, що може призвести до отримання збитків банком (тобто необхідний високий ступінь контролю за витратами у банку для покращення ефективності його діяльності);

- повільність існуючої системи ціноутворення банку у реагуванні на зовнішні чинники, тобто її низька оперативність (це в першу чергу, пов'язано із значною орієнтацією на ціни банків-конкурентів та з нематеріальними чинниками, які не завжди вчасно реагують на коливання у зовнішньому середовищі);

- громіздкість та складність наявних методів визначення ціни [30].

Рисунок 3.1 – Недоліки існуючого підходу до ціноутворення на банківські продукти у ПАТ «Банк» (складено автором)

Перш за все, важливою проблемою системи ціноутворення ПАТ «Банк» є переоцінена в ній роль суб'єктивного фактору, внаслідок чого зростає ймовірність прийняття помилкових рішень. При прийнятті рішень щодо формування ціни дуже часто береться до уваги такий суб'єктивний показник, як рівень взаємовідносин між клієнтом та банком, який не може бути достовірно оціненим.

Крім того, на нашу думку, сформована у дослідженому банку система ціноутворення повноцінно не враховує такого важливого для банківської діяльності фактору, як ринковий ризик. Сьогодні зазвичай більшість банків передбачають у договорах можливість перегляду цін (для процентних продуктів) при різних можливих коливаннях у ринковій ціні кредитних ресурсів, тобто перекладають свій безпосередній ризик, пов'язаний із операціями з кредитними ресурсами, на клієнта. Такий підхід, на нашу думку, не є обґрунтованим, оскільки відбувається деформація підприємницьких відносин і перекладання ризиків на клієнта без відповідного переміщення доходів.

Наступним важливим недоліком, на нашу думку, є недостатнє і неповне врахування витратної складової у ціноутворенні на банківські продукти. Така система передбачає низький рівень контролю за витратами банку, їхньою обґрунтованістю, що, в свою чергу, безпосередньо веде до збільшення ризику отримання банком збитків.

Для правильного оцінювання вартості кредитів, що надаються банком необхідно знати вартість їхнього фондування. На практиці, здебільшого, не існує жорсткої прив'язки строкових активів до строкових зобов'язань, що їх фінансують. Наявність такої прив'язки частіше є винятком. Як правило, банки фондують свої довгострокові активи короткостроковими зобов'язаннями. Внаслідок цього активи обраної строковості фінансуються певним набором зобов'язань із різними термінами повернення. Наразі не існує методик, які дають змогу однозначно встановити, зобов'язання якої саме строковості фінансують строкові активи певного терміну розміщення. Тому основним чинником, що зумовлює потребу в удосконаленні існуючих підходів до ціноутворення строкових активів, є неузгодженість активів та зобов'язань за строками погашення.

Використання матриці фондування спрямоване на мінімізацію ризику ліквідності, коли вкладення здійснюються лише за рахунок певного виду ресурсів (рис. 3.2).

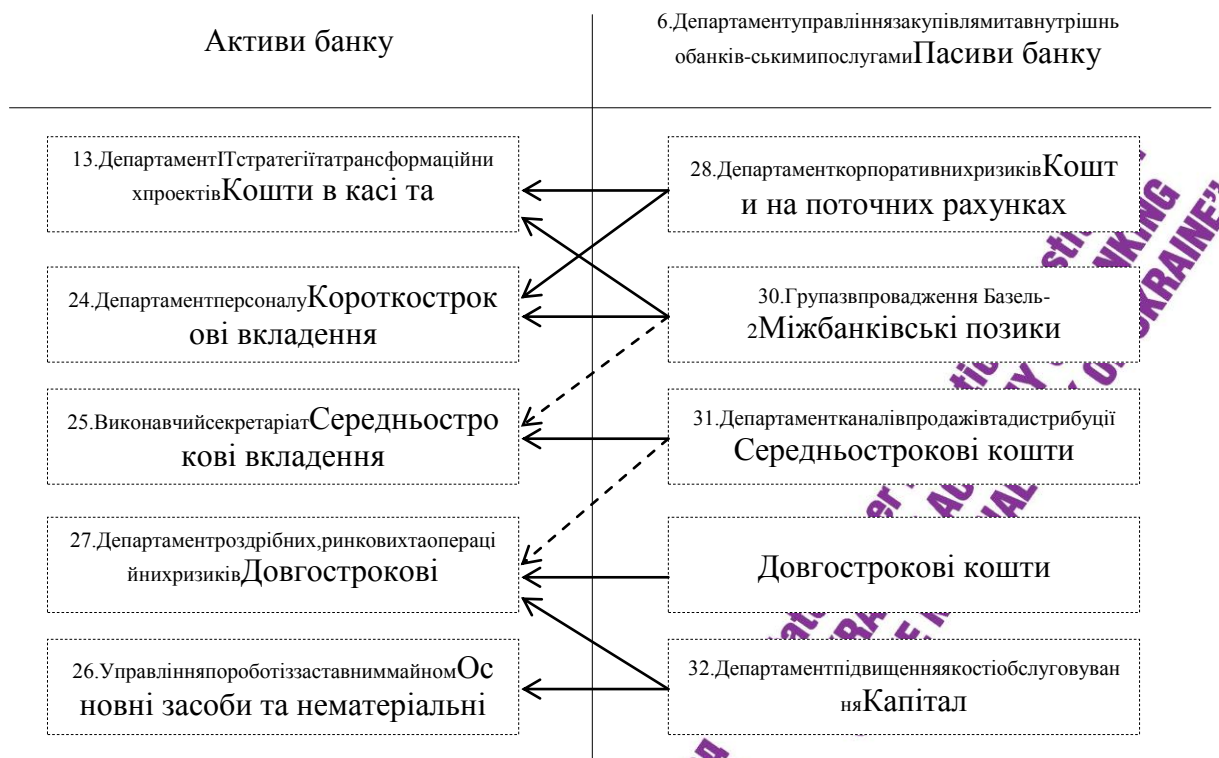

Рисунок 3.2 – Розподіл ресурсів з використанням матриці фондування (складено автором на основі [31])

Як видно з наведеного рисунку кошти на поточному рахунку спрямовуються у найбільш ліквідні активи і лише частково – у короткострокові позики та цінні папери з мінімальним рівнем ризику (на схемі – короткострокові вкладення); така пропорція обґрунтовується розрахунками менеджерів, виходячи з аналізу руху коштів на поточних рахунках.

Для визначення процентної ставки фондування активів слід використати матрицю розподілу активів та зобов'язань банку за строками до погашення або матрицю узгодження грошових потоків (cash flow matching matrix). Для побудови матриці фондування весь набір строків до погашення активів та зобов'язань банку розподіляють на N часових кошиків.

Для визначення процентної ставки фондування слід використовувати поліпшені двовимірні матриці фондування. Двовимірні матриці фондування дають ширше уявлення та глибше розуміння процесу фондування. Необхідні такі двовимірні матриці, що дають повну картину фондування активів та чітке розуміння того, якої строковості зобов'язаннями фінансуються активи певного

терміну розміщення.

У двовимірній матриці фондування строковість активів та зобов'язань збільшується відповідно зверху вниз (по j -тих рядках) та зліва направо (по i -тих стовпчиках). При цьому кошики строків для активів та зобов'язань мають однакову часову тривалість.

Існують принаймні два підходи до заповнення матриці фондування. В основу першого покладено раціональний принцип: грошовими потоками зобов'язань із максимальним строком до повернення спочатку фінансують грошові потоки активів із максимальним строком до погашення. Якщо після цього залишається надлишок ресурсів, то ними фінансують грошові потоки активів із коротшими строками до погашення (що належать до наступного часового кошика). Після розподілу грошових потоків зобов'язань із максимальним строком розподіляють грошові потоки з коротшими строками до повернення (наступного часового кошика). І так доти, доки не будуть розподілені всі грошові потоки зобов'язань.

Недоліком такого методу узгодження грошових потоків є неправильне визначення закритих позицій, тобто позицій, котрі відповідають золотому правилу банківської діяльності, згідно з яким кредити та депозити мають бути збалансовані за строками. Незнання незакритих позицій не дає змоги правильно оцінити вартість фондування та відповідно ціну активу.

Для усунення цього недоліку було запропоновано двоетапний метод розподілу грошових потоків зобов'язань [31]. На першому етапі ресурси розподіляють за принципом: грошові потоки зобов'язань, що належать до певного часового кошика, в першу чергу фінансують грошові потоки активів, що належать до того ж часового кошика.

Отже, в матриці фондування заповнюють спочатку діагональні елементи, що відповідають грошовим потокам активів та зобов'язань з однаковими строками до погашення, тобто знаходяться в стовпчику та в рядку з однаковими номерами: $i = j$. На другому етапі решту недіагональних елементів матриці заповнюють відповідно до першого підходу: надлишком грошових потоків

зобов'язань із максимальним строком до повернення спочатку фінансують грошові потоки активів із максимальним строком до погашення і т. д.

Перевагою такого підходу є чітке визначення закритих позицій ліквідності, що дає змогу побудувати правильну систему ціноутворення, яка б спиралася на золоте правило банківської діяльності.

Перед тим, як описати новий метод заповнення матриці фондування, розглянемо грошові потоки (cash flow) та грошові потоки під ризиком (cash flow at risk), що породжуються активами та зобов'язаннями. Активи (кредити) несуть кредитний ризик. Зобов'язання є вільними від ризику довгострокового витребування (early withdrawal risk) та ризику перевкладання (rollover risk). Тому очікувана вартість зобов'язань дорівнює їхній контрактній вартості.

Активи та зобов'язання породжують такі грошові потоки:

- CFA_j та $CFL_i \geq 0$ – контрактні грошові потоки відповідно активів зі строками до погашення, що належать до j -го кошика, та зобов'язань зі строками до повернення, що належать до i -го кошика;

- $CFA_j^{\text{exp}} \geq 0$ – очікувані грошові потоки активів зі строками до погашення, що належать до j -го кошика, тобто потоки, які банк очікує отримати з урахуванням очікуваних втрат грошових потоків, спричинених кредитним ризиком;

- $CFA_j^{\text{min}}(p) \geq 0$ – найгірший грошовий потік активів зі строками до погашення, що належать до j -го кошика, розрахований з вибраним рівнем довірчої вірогідності p [32].

Далі за потребою грошові потоки розбиваємо на грошові потоки основної суми та процентів, про що зазначимо окремо. Отже, очікувані та непередбачені грошові потоки розглядаються з позиції ризику зменшення надходжень (down side risk) відносно контрактних грошових потоків. Слід зауважити, що відхилення грошових потоків від контрактних являють собою очікуваний грошовий потік під ризиком та водночас є недисконтованими очікуваними втратами грошового потоку від кредитного ризику (3.1):

$$cfa_j^{\text{exp}} = CFA_j - CFA_j^{\text{exp}} \equiv EL_j \quad (3.1)$$

де cfa_j^{exp} – очікуваний грошовий потік під ризиком для j -го кошика (за період m_j);

EL_j – недисконтовані очікувані втрати грошового потоку від кредитного ризику для j -го кошика, що утворюють вектор-стовпчик.

Виразимо очікувані втрати EL_j через грошові потоки (3.2)

$$EL_j = pd_j \times \lg d_j \times CFA_j \quad (3.2)$$

де pd_j – вірогідність втрати грошового потоку впродовж часу m_j ;

$\lg d_j$ – втрати у випадку дефолту (lossgivendefault).

Відхилення непередбачуваних грошових потоків від очікуваних – це непередбачуваний грошовий потік під ризиком (непередбачувані втрати грошового потоку), розрахований із вибраним рівнем довірчої вірогідності p , та водночас є недисконтованим економічним капіталом банку під актив даної строковості (3.3):

$$cfa_j^{\text{un-exp}} = CFA_j^{\text{exp}} - CFA_j^{\text{un-exp}}(p) \equiv EC_j \quad (3.3)$$

де $cfa_j^{\text{un-exp}}$ – непередбачуваний грошовий потік під ризиком для j -го кошика (за період m_j);

EC_j – недисконтований економічний капітал для j -го кошика, що утворює вектор-стовпчик.

Виразимо економічний капітал через грошові потоки:

$$EC_j = k_p \times \sqrt{pd_j \times (1 - pd_j)} \times \lg d_j \times CFA_j \quad (3.4)$$

де k_p – квантиль порядку p .

Грошові потоки процентів від зобов'язань не фондують активів, а грошові потоки процентів від активів не поглинають ліквідності. Тому матриця фондування повинна базуватися на недисконтованих очікуваних грошових потоках погашення основної суми активів і повернення основної суми зобов'язань.

Природно, що потоки процентних доходів і витрат впливають на ліквідність банку. У матриці фондування цей вплив враховується через капітал, в якій входить прибуток. Крім того, включення капіталу в матрицю фондування дає змогу повністю збалансувати грошові потоки.

Припустимо, що балансовий капітал дорівнює економічному капіталу. У такому випадку банк повністю використовує свій капітал для отримання прибутку від своєї ризикової діяльності.

Зауважимо, що очікувані грошові потоки погашення основної суми активів є контрактними потоками, зменшеними на очікувані втрати грошових потоків основної суми активів (див. формулу 3.3).

Матриця фондування може бути складена на поточну дату. Тоді використовують грошові потоки від існуючих активів і зобов'язань. Можна скласти матрицю і на дату в майбутньому. Для цього слід використовувати прогнозні грошові потоки.

Варто зазначити, що матриця є позитивно визначеною квадратною матрицею $A = [a_{j,i}]$ розмірністю $N \times N$, де N – кількість кошків строків до погашення.

Для правильно заповненої матриці виконуються такі балансові обмеження (3.5):

$$\sum_i a_{j,i} + EC_j = CFA_j^{\text{exp}}, \quad (3.5)$$

$$\sum_i a_{j,i} = CFL_i \quad (3.6)$$

де CFA_j^{exp} – очікуваний грошовий потік погашення основної суми активів зі строком до погашення, що належить до j -го кошика;

CFL_i – грошовий потік повернення основної суми зобов'язань зі строком до повернення, що належить до j -го кошика.

При незаповненій матриці існують дисбаланси відповідно активів $dbA_j > 0$ і зобов'язань $dbL_i > 0$:

$$dbA_j = CFA_j^{\text{exp}} - \sum_i a_{j,i} - EC_j \quad (3.7)$$

$$dbL_i = CFL_i - \sum_j a_{j,i} \quad (3.8)$$

Дисбаланси усуваються за таким алгоритмом, що забезпечує однозначне заповнення матриці і її позитивну визначеність. При цьому під час побудови матриці фондування слід дотримуватися кількох принципів.

Перший – це золоте правило банківської діяльності, застосування якого дає змогу визначити закриті позиції ліквідності.

Другий – це RAROC-підхід, згідно з яким економічний капітал розподіляється під кожний актив. Проте актив має певну строковість. Тому до золотого правила банківської діяльності додамо: актив повинен фінансуватися не тільки зобов'язанням однакової з ним строковості, а й економічним капіталом під цей актив.

Тоді діагональні елементи матриці фондування, які визначають закриті позиції ліквідності, заповнюють, виходячи з такої умови (3.9):

$$a_{i,j} = \min(CFA_i^{\text{exp}} - EC_i, CFL_i) \quad (3.9)$$

Потім розраховують нові дисбаланси (формули 3.9, 3.10) і заповнюють

недіагональні елементи матриці, виходячи з третього принципу: надлишок ресурсів вибраної строковості повинен фінансувати спочатку не профінансований актив максимальної строковості.

Тоді, починаючи з останнього стовпця, знаходять перший i -тий стовпчик, у якому є дисбаланс за зобов'язаннями $dbL_i > 0$. Потім знаходять перший j -тий знизу рядок, у якому є дисбаланс за активами $dbA_j > 0$. Дисбаланс за зобов'язаннями dbL_i зменшують або усувають шляхом присвоєння елементу матриці $a_{i,j}$ такого значення (3.10):

$$a_{i,j} = \min(dbL_i, dbA_j) \quad (3.10)$$

Пробігаючи по j від N до 1, заповнюють елементи матриці $a_{i,j}$ доти, доки дисбаланс dbL_i не буде усунутий (не стане рівним нулю), безперервно перераховуючи дисбаланси за формулами (3.9 – 3.10).

Потім переходять до наступного стовпця, в якому дисбаланс за зобов'язаннями більше нуля, і повторюють описану вище процедуру доти, доки не будуть усунуті всі дисбаланси, тобто не буде досягнута повна узгодженість грошових потоків від активів і зобов'язань.

Матрицю, заповнену згідно із запропонованим алгоритмом, можна назвати «золотою» матрицею, оскільки вона відповідає золотому правилу банківської діяльності.

У процесі ціноутворення спираємося на RADOC-підхід. На відміну від класичного RADOC-підходу пропонується при ціноутворенні використовувати недисконтовані грошові потоки, очікувані кредитні збитки й економічний капітал, а також враховувати часову структуру фондування активів, яка склалася.

Тоді очікувані до отримання процентні доходи від активів (кредитів) за період t_j повинні покрити процентні витрати на фондування активів, операційні витрати, очікувані кредитні збитки і забезпечити рентабельність

економічного капіталу (3.11):

$$RA_j = \frac{\sum_i a_{j,i} \times RL_i \times OC_j \times EL_j \times EC_j \times RoEC}{CFA_j^{\text{exp}}} \quad (3.11)$$

де RA_j – без купонна процентна ставка за потоком активів зі строком до погашення m_j , що належить до j -го кошика;

RL_i – безкупонна процентна ставка за потоком зобов'язань зі строком до повернення m_i , що належить до i -го кошика;

OC_j – операційні витрати за час m_j існування активу;

EL_j – очікувані втрати грошових потоків погашення основної суми активів (недисконтовані очікувані кредитні збитки) зі строком до погашення, що належить до j -го кошика (на часовому горизонті m_j);

EC_j – економічний капітал, тобто непередбачені втрати грошових потоків активів (основної суми і процентів) зі строком до погашення, що належить до j -го кошика (на часовому горизонті m_j);

$RoEC$ – цільова рентабельність економічного капіталу;

CFA_j^{exp} – очікуваний грошовий потік погашення основної суми активів зі строком до погашення, що належить до j -го кошика.

Зауважимо, що у формулі 3.11 знехтувано податками.

Запропонований підхід базується на такому припущенні: короткострокові зобов'язання, якими фінансуються довгострокові активи, після їх повернення банком будуть відновлені, перевкладені клієнтами. Крім того, зауважимо, що запропонований підхід до ціноутворення на активи базується на оцінці очікуваних і непередбачених втрат упродовж усього періоду m_j існування активу, на відміну від підходу RADOC, за якого втрати зазвичай оцінюються на річному інтервалі.

Припустимо, що річна рентабельність економічного капіталу дорівнює $RoEC = 20\%$, річні питомі операційні витрати (на одиницю потоку активів) $OC_{річні} = 2\%$, річні питомі недисконтовані очікувані втрати грошових потоків (на одиницю потоку активів) $EL_{річні} = 0,64\%$.

Визначені таким чином процентні ставки за кредитами як найповніше відповідають унікальним особливостям діяльності ПАТ «Банк»: можливостям банку залучати ресурси, встановленій цільовій рентабельності капіталу, операційним витратам, що склалися, і очікуваним втратам грошових потоків.

ПАТ «Банк», порівнюючи визначену таким способом процентну ставку за активом із ринковою процентною ставкою, може визначити свої переваги і недоліки: на яких строках погашення банк виграє серед інших учасників ринку, а на яких строках він програє. Отже, досягається краще розуміння процесу ціноутворення на активи.

Слід також звернути увагу на те, що запропонований підхід можна застосувати і до ціноутворення на зобов'язання. При цьому потрібно виходити з кривої дохідності активів, визначаючи за допомогою матриці фондування процентну ставку, за якою працює зобов'язання вибраної строковості.

3.2 Удосконалення методичного забезпечення процесу ціноутворення на банківські кредитні продукти у ПАТ «Банк»

На основі наведеної методики у підрозділі 3.1 за кредитами з різними строками до погашення для ПАТ «Банк» розрахуємо безкупонну процентну ставку. Першим етапом здійсимо заповнення матриці фондування за 2013 рік. Результати часткового та повного заповнення за допомогою запропонованого алгоритму матриці фондування ПАТ «Банк» розмірністю 5×5 .

Оскільки, в результаті заповнення таблиці К.1 ми отримали дисбаланси як зобов'язань так і активів, то необхідно провести остаточне заповнення матриці,

що допоможе збалансувати активи та зобов'язання між собою за строками.

В результаті остаточного заповнення матриці фондування у нас відсутні дисбаланси за зобов'язаннями та за активами, що свідчить про правильність заповнення матриці фондування. Отриману нами матрицю можна назвати «золотою» матрицею для ПАТ «Банк».

Таблиця 3.1 – Результати розрахунків процентних витрат для ціноутворення на кредити

Показники	Строки до погашення					Усього
	До 1 місяця	Від 1 до 3 міс.	Від 3 до 12 місяців	Від 1 до 2 років	Від 2 до 3 років	
Процентна ставка за зобов'язаннями, %	8	10	12	14	16	10,39
Грошовий потік повернення основної суми зобов'язань, млн. грн.	4497988,61		1890321,48	2125364,88		8513674,97
Річні процентні витрати, млн. грн.	359839,09	0	226838,58	297551,08	0	884228,75

Розрахунки процентних витрат та безкупонної процентної ставки на активистроком від 1 до 2 років для ПАТ «Банк» наведені у таблицях 3.1 та 3.2.

Таблиця 3.2 – Розрахункова безкупонна процентна ставка за кредитом від 1 до 2 років для ПАТ «Банк»

Статті	Експозиція	Процентна ставка, %	Доходи / витрати
Грошовий потік зобов'язань, що фінансують актив	8513674,97	10,39	884228,75
Економічний капітал	675102,10	20,00	135020,42
Операційні витрати, % від потоку активів	9188777,07	2,00	183775,54
Очікувані кредитні витрати, % від потоку активів	9188777,07	0,64	58808,17
Очікуваний грошовий потік активів	9188777,07	13,73	1261832,88

Аналогічним чином розраховуємо процентні витрати та безкупонну процентну ставку (табл. 3.3) з метою побудови безкупонної кривої дохідності для активів строками: до 1 місяця, від 1 до 3 місяців, від 3 до 12 місяців та від 2 до 3 років.

Таблиця 3.3 – Розрахунок процентної ставки за усіма періодами існування кредитів для ПАТ «Банк»

Показник	Строк до погашення				
	До 1 місяця	Від 1 до 3 місяців	Від 3 до 12 місяців	Від 1 до 2 років	Від 2 до 3 років
Процентна ставка, %	13,45 %	14,47 %	15,98 %	13,73 %	16,32 %

Розраховані таким чином відсоткові ставки за кредитами з різними строками до погашення є внутрішніми ставками, тобто відображають лише комплекс усіх витрат банку на надання такого кредиту. Для наочності результатів наведених у таблиці 3.3 відобразимо отримані процентні ставки у вигляді графіку (рис. 3.3.)

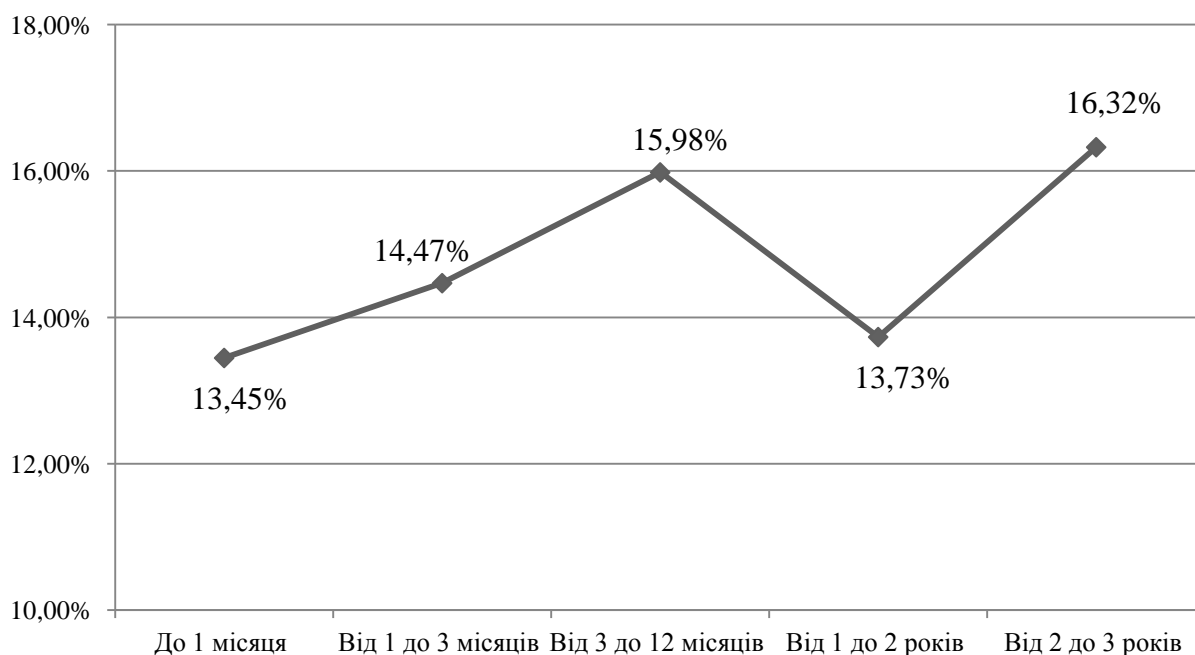

Рисунок 3.3 – Крива дохідності за кредитами для ПАТ «Банк» за 2013 рік

Згідно із рисунком 3.3 для ПАТ «Банк» станом на 2013 рік найбільш дешевими (та вигідними) є кредити із строком до погашення до 1 місяця та від 1 до 2 років. Використання у ціноутворенні на кредити лише затратного методу є не доцільним, оскільки у даному методі не закладена процентна маржа, тобто

прибуток банку.

На нашу думку, для ПАТ «Банк» найбільш прийнятним може стати використання принципово іншого підходу до ціноутворення на банківські продукти, заснованого на поєднанні ринкового та витратного підходів, причому під ринковим підходом ми маємо на увазі орієнтацію не на ринок банківських послуг, а на ринок, який виконує функцію цінового орієнтиру. Функцію такого ринку можуть взяти на себе: міжбанківський ринок, ринок облігацій, внутрішній ринок капіталу фінансових конгломератів, національних та іноземних, внутрішній ринок капіталу банківських груп, ринок Форекс.

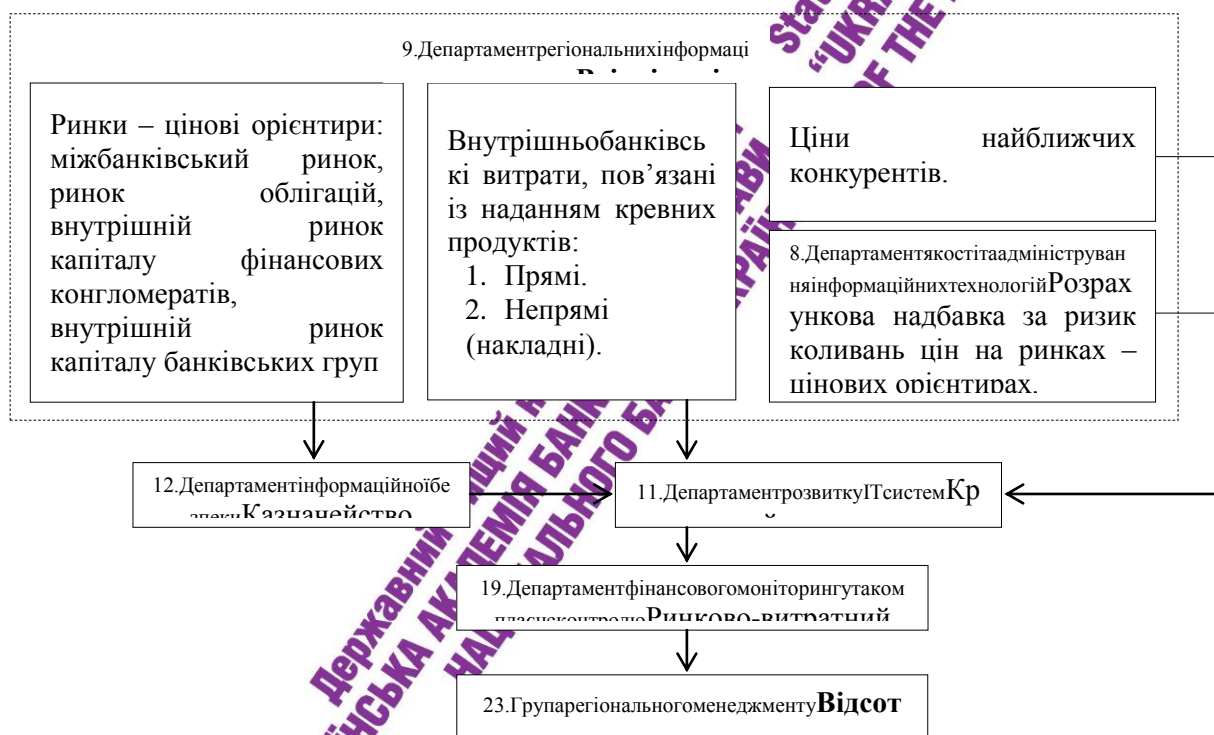

Рисунок 3.4 – Концептуальні елементи модернізації системи ціноутворення на банківські продукти в ПАТ «Банк» (складено автором)

Оскільки ПАТ «Банк» має можливість доступу до ряду ринків, оперуючи на яких, він може отримати певний прибуток, то такий рівень ефективності діяльності можна прийняти як еталонний і будь-яка інша додаткова діяльність банку не має її знижувати. Тобто, працюючи на ринку банківських послуг, банк має заробляти не менше, ніж на ринку, який обрано за ціновий орієнтир,

покриваючи при цьому усі додаткові витрати, необхідні для реалізації своїх продуктів. Таким чином, запропонований підхід враховує витрати, пов'язані з продажем кожного виду продукту.

Проаналізувавши діяльність ПАТ «Банк» на різних ринках, було прийнято рішення за орієнтир обрати ринок інвестиційних цінних паперів. Розглянемо динаміку результатів діяльності банку на даному ринку (табл. 3.4).

Таблиця 3.4 – Динаміка ефективності діяльності ПАТ «Банк» на ринку інвестиційних цінних паперів за 2011-2013 рр.

Показники	Рік		
	2011	2012	2013
Інвестиційні цінні папери, у тому числі:	8381378	7118382	5691078
за справедливою вартістю, з відображенням переоцінки як прибутку або збитку, тис. грн.	6017572	6087472	5151277
наявні для продажу, тис. грн.	73904	108163	1172
утримувані для погашення, тис. грн.	2289902	922747	538629
Процентні доходи за інвестиційними цінними паперами, тис. грн.	1073158	811727	655690
Дохідність інвестицій у цінні папери, %	12,80	11,40	11,52

На основі даних таблиці 3.4 ми бачимо, що інвестиційна діяльність на ринку цінних паперів протягом аналізованого періоду була прибутковою, але її ефективність була різною по роках. На нашу думку, доцільніше за орієнтир при розрахунку ціни по кредитах взяти дохідність інвестицій на ринку цінних паперів за 2013 рік – 11,52 %, оскільки такі дані найповніше відображають сучасні тенденції в економіці України.

Отже, охарактеризовані вище чинники по суті відображають мінімальні межі цінотворення. Проте не можна забувати і про зовнішнє середовище діяльності ПАТ «Банк», а тому верхньою межею при встановленні ціни на банківські продукти слід вважати ціну основних конкурентів або лідерів ринку.

Звісно, що в залежності від рівня відносин із клієнтом та іміджу банку верхня межа може бути скоригована, проте діапазон таких коливань, звісно, є доволі обмеженим [33].

З нашої точки зору особливої уваги потребує наступна схема визначення ціни на кредити, що була запропонована американським вченим Баком (Buck [1979]) [34]. Схема базується на фундаментальній концепції відношення «ризик – прибуток» та на величині показника відношення прибутку до капіталу, що прогнозується, з урахуванням індивідуального підходу у встановленні ціни по кожному кредиту. При розрахунку ціни кредиту по кожній конкретній угоді банк враховує наступні елементи (табл. 3.5).

Таблиця 3.5 – Елементи ціни банківського кредиту

Витрати		Ризики			Маржа прибутку
Залучені кошти	Накладні витрати	Кредитний	Повернення у термін	Неадекватної цінності забезпечення	Розрахункова величина
Розрахункова ціна кредиту					

Банківські витрати ПАТ «Банк», пов'язані з наданням кредиту:

- відсоткові витрати по формуванню ресурсів (депозити, міжбанківські кредити, боргові цінні папери),
- накладні витрати, пов'язані із забезпеченням діяльності комерційного банку (проведення попереднього аналізу, оформлення і контроль за використанням кредиту, витрати на утримання апарату та соціально-побутові витрати, інші операційні витрати, у тому числі на оплату за обслуговування техніки, інформаційні послуги, поштові, телефонні витрати, амортизаційні відрахування, витрати на утримання будівель та споруд, транспортні та інші витрати).

Витрати на залучення позикових коштів відображають граничні витрати на всі кредитні кошти, що використовуються для видачі кредиту, тобто додаткові витрати, пов'язані з наданням додаткової одиниці кредиту. Накладні

витрати на надання кредитів можуть розраховуватися за допомогою функціонального аналізу витрат або на основі відношення облікових витрат до середніх активів.

При визначенні витрат по кредиту банк повинен знати свої середні витрати, пов'язані, в першу чергу, із залученням ресурсів. Для ПАТ «Банк» витрати нами вже були розраховані та представлені у вигляді таблиці 3.3.

Величина премії за кредитний ризик може бути за допомогою моделі рейтингової оцінки або системи надбавок на рейтинг цінних паперів, що встановлюється агентством Moody's. Українським аналогом може служити методика, запропонована авторами Пересада А. А. та Майорова Т. В., що дозволяє оцінити рівень ризику по кредиту (табл. 3.6) [34,35].

Таблиця 3.6 – Розрахунок премії за кредитний ризик банку за методиками рейтингового агентства Moody's та методикою авторів Пересада А. А., Майорова Т. В.

Методика Moody's		Методика авторів Пересада А. А., Майорова Т. В.	
Рейтинг	Премія за кредитний ризик, %	Категорія ризику	Премія за кредитний ризик, %
Aaa	0,10	Відсутня	0,00
Aa	0,40	Мінімальна	0,25
A	0,75	Стандартна	0,50
Baa	1,25	Особлива	1,50
Ba	2,00	Ризик вище стандартного	2,50
B або нижче	кредит не надається	Сумнівний кредит	5,00

Із збільшенням строку погашення кредиту рівень процентного ризику, а також ризику зниження кредитоспроможності збільшується. Це обумовлює необхідність у збільшенні премії за ризик повернення у строк банківського кредиту. Для відшкодування відсоткового ризику можна використовувати плаваючу відсоткову ставку. Однак, це не виключає необхідності врахування премії за тривалий строк кредиту з метою компенсації втрат від ймовірного зниження кредитоспроможності позичальника, що особливо важливо при кредитуванні інвестиційних проектів, що характеризуються тривалим строком

реалізації. Ризик повернення у термін може бути розділений наступним чином: короткостроковий, середньостроковий, довгостроковий. Відповідно премія за ризик неповернення у термін кредиту, наприклад, може становити: 0,50 %, 0,65 %, 0,80 %.

У процесі ціноутворення на банківський кредит важливо також враховувати ризик неадекватної цінності забезпечення, що означає потенційну можливість знецінення цього забезпечення відносно непогашеної долі кредиту. При цьому банку необхідно враховувати різний ступінь знецінення окремих видів забезпечення. У зв'язку з цим пропонується необхідним розподіл забезпечення на категорії: добре, середнє, погане. Відповідно премія за ризик неадекватної цінності забезпечення складе: 0,05 %, 0,10 %, 0,50 %.

Використання даної схеми ціноутворення передбачає суб'єктивну оцінку компонентів ризику та витрат, що входять у розрахункову ціну. Разом із тим, дана схема забезпечує послідовність процедури прийняття рішень відносно доцільності надання кредиту, а також формування відсоткової ставки за нього.

Остаточна відсоткова ставка за кредитом устанавлюються з урахуванням усіх вище зазначених складових: витратної частини, розрахункової маржі та корегувань на премію за кредитний ризик (3.12).

$$R = C + M + CRP \quad (3.12)$$

де R – відсоткова ставка за кредитом;

C – витрати на залучення кредиту;

M – розрахункова маржа (рентабельність кредитних операцій);

CRP – розмір премії за кредитний ризик.

Розрахуємо за формулою 3.12 відсоткові ставки за кредитами із різними датами до погашення (табл. 3.7). Нехай для кредитів усіх строків до погашення характерним є стандартна категорія ризику (0,5 %) за методикою авторів Пересада А. А., Майорова Т. В.

Таблиця 3.7 – Розрахункові процентні ставки за кредитами з різними строками до погашення для ПАТ «Банк»

Показник	Строк до погашення				
	До 1 місяця	Від 1 до 3 місяців	Від 3 до 12 місяців	Від 1 до 2 років	Від 2 до 3 років
Процентна ставка, %	25,47	26,49	28,00	25,75	28,35

Підкреслимо, що запропонований підхід до формування системи ціноутворення на банківські продукти у ПАТ «Банк» має суттєві відмінності від існуючого. Перш за все, він зорієнтований на забезпечення беззбитковості діяльності банку, ціноутворення на основі запропонованого підходу передбачає відсутність ризику працювати зі збитками, більше того – воно гарантує мінімальний рівень прибутковості.

Як наслідок, на нашу думку, функціонування ПАТ «Банк» в рамках запропонованого підходу до ціноутворення на банківські продукти має бути спрямоване на економію внутрішніх ресурсів банку. Оскільки ціна банківських продуктів в такому випадку будесповністю враховувати пов'язані із таким продуктом витрати, то можна зробити висновок, що автоматично буде приділено більше уваги контролю за витратами, обґрунтуванню їх необхідності та доцільності. При прийнятті цінових рішень фахівцями банку будуть враховуватися усі пов'язані із цим ресурси, а тому пріоритетним напрямком розвитку банку буде пошук нових можливостей підвищення ефективності діяльності його співробітників, відділів, філій та внутрішніх систем, оскільки найбільш реальною можливістю знизити ціни у боротьбі із конкурентами стане зниження відповідних витрат, а отже підвищення ефективності діяльності банку.

Крім того, запропонований підхід до формування системи ціноутворення в ПАТ «Банк» значно знижує вплив суб'єктивного фактору на ціноутворення. Це проявляється у тому, що створюються певні жорсткі мінімальні межі, а максимальні обмежуються ринковими чинниками. За такої умови значно знижується ризик того, що фахівці банку можуть припуститися помилки або

зловживати власним положенням у прийнятті рішень стосовно встановлення цін на банківські продукти. Звісно, повністю виключити суб'єктивний фактор неможливо, проте в запропонованому підході вплив цього чинника є суттєво обмеженим.

Запропонований підхід до формування системи ціноутворення в ПАТ «Банк» передбачає чіткий розподіл накладних витрат банку та прибутку між банківськими продуктами. Це, в свою чергу, дає можливість для створення бази для впровадження і розвитку системи заохочення фахівців банку в залежності від результатів їхньої діяльності в розрізі різних продуктів банку.

Крім того, зважаючи на те, що основою запропонованої системи є показники ринків – цінових орієнтирів, можна зробити висновок, що така система вже сама по собі буде враховувати максимальний обсяг зовнішніх факторів ціноутворення на банківські продукти для населення та підприємств, оскільки зазначені ринки (переважно міжбанківський ринок та ринок облігацій) є дуже чутливим до усіх зовнішніх чинників як всередині країни, так і за її межами. Більше того, швидкість реагування на цих ринках на будь-які зміни у макросередовищі є високою, а отже побудова системи ціноутворення на банківські продукти на їх основі підвищить також і оперативність у реакції на будь-які зовнішні коливання.

Наступною перевагою запропонованого підходу до формування системи ціноутворення на банківські продукти у ПАТ «Банк», на нашу думку, є його простота. Сьогодні накладні витрати вітчизняних банків здебільшого практично не враховуються в процесі ціноутворення, а розрахунок собівартості банківського продукту робиться лише для інформативних цілей. Витрати, які не можна безпосередньо віднести до конкретного продукту, необхідно також включати у його ціну, приймаючи за основу обсяги здійснюваних операцій у вартісних або кількісних вимірниках.

І останньою, але не менш важливою перевагою запропонованого підходу до формування системи ціноутворення на банківські продукти є її прозорість. Як уже зазначалося вище, сьогодні банками доволі часто застосовується цінова

практика, за якої ціна на один продукт перекладається на ринкову вартість іншого. Таким чином, від клієнта приховується реальна вартість того чи іншого продукту, що, на нашу думку, суттєво знижує прозорість у веденні бізнесу та призводить до зменшення рівня довіри між клієнтом і банком. В запропонованій системі ціноутворення для ПАТ «Банк» така можливість виключена, що підвищує прозорість відносин між банком та його клієнтами.

Висновки до розділу 3

В результаті проведеного дослідження можна зробити висновок, що система ціноутворення в кредитуванні являє собою сукупність методик і процедур, спільне послідовне виконання яких забезпечує встановлення оптимальних з точки зору досягнення мети діяльності банку процентних ставок на банківські продукти. Автором було проведено дослідження системи ціноутворення ПАТ «Банк» та виявлено в ній основні недоліки, до основних з них відносяться: сильний вплив суб'єктивного фактору при визначенні ціни на кредити, зловживання з боку працівників у ході ціноутворення, неповне врахування внутрішніх витрат банку на надання кредитів, повільність реагування існуючої системи ціноутворення на зміни зовнішнього середовища.

З метою адекватної оцінки вартості кредитів, що надаються ПАТ «Банк» була побудована матриця фондування, що дозволяє забезпечити узгодження активів та зобов'язань за строками до погашення. В процесі побудови матриці весь набір строків до погашення активів та зобов'язань був розподілений на 5 часових кошиків: до 1 місяця, від 1 до 3 місяців, від 3 до 12 місяців, від 1 до 2 років та від 2 до 3 років. На основі даних балансу банку за 2013 рік та даних щодо розподілу активів та зобов'язань за строками була побудована матриця фондування з частковим та повним заповненням. Оскільки, в результаті остаточного заповнення матриці фондування відсутні дисбаланси за

зобов'язаннями та за активами, то це свідчить про правильність заповнення даної матриці.

На основі даних матриці фондування було розраховано процентні витрати при ціноутворенні на кредити різних строків до погашення та безризикові процентні ставки. Визначені таким чином процентні ставки за активами (кредитами) найповніше відповідають унікальним особливостям діяльності ПАТ «Банк»: можливостям банку залучати ресурси, встановленій цільовій рентабельності капіталу, операційним витратам, що склалися, і очікуваним втратам грошових потоків.

На основі проведено аналізу існуючих методик ціноутворення у банках для ПАТ «Банк» було запропоновано використання принципово іншого підходу до ціноутворення на банківські продукти, заснованого на поєднанні ринкового та витратного підходів, причому під ринковим підходом розуміється орієнтація не на ринок банківських послуг, а на ринок, який виконує функцію цінового орієнтиру для даного банку. За основу було прийнято рішення обрати схему визначення ціни на кредити, запропоновану американським вченим Баком (Buck). Схема базується на фундаментальній концепції відношення «ризик – прибуток» та на величині показника відношення прибутку до капіталу, що прогнозується, з урахуванням індивідуального підходу у встановленні ціни по кожному кредиту. На основі запропонованої методики був здійснений розрахунок відсоткових ставок за кредитами з урахування розрахункової маржі та премії за ризик.

Таким чином, згідно із запропонованим підходом до ціноутворення на банківські кредити, ціна у ПАТ «Банк» повинна складатися із наступних елементів: витрати на залучення коштів та накладні витрати, премія за кредитний ризик та маржі прибутку. Перевагами запропонованого підходу визначено наступне: забезпечення беззбитковості діяльності банку; приділення більшої уваги контролю за витратами і, як наслідок, зменшення собівартості кредиту; зниження впливу суб'єктивного фактору на ціноутворення; швидкість реагування на зміну у зовнішньому середовищі.

Використання пропонованого підходу до встановлення ціни на кредити у ПАТ «Банк» дозволить визначити власні переваги і недоліки: на яких строках погашення банк виграє серед інших учасників ринку, а на яких строках він програє. Отже, досягається краще розуміння процесу ціноутворення на активи.

Державний вищий навчальний заклад
“УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ
НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ”

State Higher Educational Institution
“UKRAINIAN ACADEMY OF BANKING
OF THE NATIONAL BANK OF UKRAINE”

РОЗДІЛ 4

ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ У
ВІДДІЛЕННІ ПАТ «БАНК»

4.1 Система управління охороною праці в відділенні ПАТ «Банк»

Управління охороною праці є цільовою підсистемою загальної системи управління ПАТ «Банк».

Управління охороною праці – це підготовка, прийняття та реалізація рішень по здійсненню організаційних, технічних, лікувально-профілактичних та санітарно-гігієнічних заходів, спрямованих на забезпечення безпеки, збереження здоров'я та працездатності людини у процесі праці [37].

Основними законодавчими актами, що визначають головні положення з охорони праці в банку, є ЗУ «Про охорону праці», ЗУ «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності», ЗУ «Про пожежну безпеку», ЗУ «Про забезпечення санітарно-епідемічного благополуччя населення», ЗУ «Про дорожній рух», Державні санітарні правила і норми та інші нормативно-правові акти та інструкції, що регулюють умови праці працівників та виконання охорони праці [37,39-41].

Основоположним є ЗУ «Про охорону праці», який на державному рівні регламентує основні положення щодо реалізації конституційного права працівників на охорону їхнього життя і здоров'я у процесі трудової діяльності, на належні, безпечні і здорові умови праці. На основі цього закону встановлюється єдиний порядок організації охорони праці на всіх рівнях управління тощо [37].

Система управління охороною праці або менеджмент охорони праці є складовою частиною управління банку. Вона включає в себе сукупність дій, які

спрямовуються на організацію безпеки життєдіяльності працівників та охорону праці згідно вимог існуючих нормативно-правових актів. Головним завданням системи управління охороною праці є управління та аналіз гігієнічного, технічного та соціально-економічного напрямку.

На поточний час в відділенні ПАТ «Банк» особами, які є відповідальними за охорону праці, пожежну безпеку, які організують виконання соціально-економічних, правових та організаційно-технічних заходів є керівництво банку в особі начальника відділення та його заступника. Ці обов'язки зазначені в наказі «Щодо призначення осіб, відповідальних за стан охорони праці».

На основі даних документів у відділенні представником служби охорони праці проводяться такі основні види діяльності:

- проведення навчань та інструктажів з питань охорони праці та пожежної безпеки працівників банку;
- контроль над дотриманням пунктів положення про порядок проведення медичних оглядів працівників банку певних категорій;
- дотримання порядку забезпечення спецодягом та іншими засобами індивідуального захисту працівників банку;
- контроль дотримання інструкцій з охорони праці при експлуатації ЕОМ (комп'ютерів з відео дисплейними терміналами та іншими спеціальними пристроями);
- контроль за виконанням інструкцій з охорони праці для працівників офісної та спеціальної охорони банку і т.д.

Окрім діяльності відповідальної особи служби охорони праці банком проводиться попередній інструктаж з охорони праці та техніки безпеки під час прийому на роботу працівників, що супроводжується відповідним тестуванням.

В банку розроблено та затверджено вісімнадцять інструкції з охорони праці. В них визначені правила виконання робіт та вимоги щодо поведінки працівників при виконанні цих робіт. Інструкції затверджено наказом та зареєстровано у журналі реєстрації інструкцій.

Ведуться також журнал видачі інструкцій з охорони праці та журнал реєстрації інструктажів. Журнали видачі інструкцій містить інформацію про видачу інструкцій (копій) для використання у відділеннях банку, в журналі реєстрації інструктажів робиться відмітка про дату проведення інструктажу та ставиться підпис працівника, який проходив інструктаж. Інструктажі поділяються на:

- ввідний інструктаж, для нових працівників;
- первинний;
- повторній (1 раз у квартал);
- позаплановий [46].

Істотне значення в системі планування роботи щодо забезпечення безпеки праці є розділ колективного договору «Охорона праці», який укладається між роботодавцем і трудовим колективом. В ПАТ «Банк» даний розділ побудовано на основі закону України «Про охорону праці». Він містить як обов'язки роботодавця, так і обов'язки працівників банку. Щодо адміністрації банку, то вона зобов'язується створювати належні умови праці співробітникам банку стосовно техніці безпеки, соціально-економічного захисту, виконувати санітарно-гігієнічні норми, проводити медогляд, розробляти Положення, інструкції, інші нормативно-правові документи з питань охорони праці. Співробітники у свою чергу відповідають за порушення вимог трудової дисципліни, техніки безпеки, правил внутрішнього трудового розпорядку, що діють в банку, законодавчих та інших нормативних актів про охорону праці.

За порушення ЗУ «Про охорону праці», вимог трудової дисципліни, техніки безпеки, правил внутрішнього трудового розпорядку, законодавчих та інших нормативних актів про Охорону праці, винні співробітники можуть притягатись до дисциплінарної, адміністративної, матеріальної та кримінальної відповідальності згідно із законодавством України.

Важливою складовою є аналіз витрат, пов'язаних з охороною праці. Облік та врахування даних витрат відбувається централізовано в головному офісі і носить закритий характер. Доцільними є витрати спрямовані на

збереження здоров'я працівників, зростання продуктивності праці. До них відносяться витрати на профілактику травматизму і професійних захворювань. Решта витрат є недоцільними або частково доцільними. Частково доцільні витрати – пільги та компенсації за несприятливі умови праці. Недоцільні витрати – це додаткові до страхових відшкодування потерпілим внаслідок травм і профзахворювань, витрати на ліквідацію наслідків аварій і нещасних випадків, витрати на штрафні санкції і ін. [47].

Отже, проаналізувавши діяльність служби охорони праці та витрати банку, можна зробити висновок, що служба з охорони праці функціонує достатньо ефективно, адже частка недоцільних витрат є низькою. Також банк виконує вимоги чинного законодавства. В результаті активної роботи банку відносно даного питання кожен працівник банку отримує необхідну інформацію з приводу охорони праці.

4.2 Аналіз небезпечних і шкідливих факторів умов праці в досліджуваному банку

Для проведення аналізу необхідно визначити, які фактори є небезпечними, а які визначаються як шкідливі. Перші, це такі виробничі фактори, дія яких призводить до травми або іншого раптового різкого погіршення здоров'я. Шкідливі – виробничі фактори, дія яких призведе до захворювання або зниження працездатності.

Небезпечні і шкідливі виробничі чинники за природою дії (згідно ГОСТ 12.0.003-74 ССБТ) підрозділяються на: фізичні, психофізіологічні, хімічні та біологічні. При роботі з комп'ютером, працівники піддаються в основному дії фізичних і психофізіологічних небезпечних і шкідливих виробничих чинників.

Для отримання результату аналізу небезпечних і шкідливих факторів, що діють на працівників банку, розглянемо детальніше вимоги до організації

робочого місця і режиму роботи менеджера, до освітлення робочого місця, вимоги до мікроклімату приміщення, до електричної і пожежної безпеки устаткування і так далі.

Приміщення відділення ПАТ «Банк» розташоване на другому поверсі будинку, в офісному приміщенні, стіни якого залізобетонні, вікна металопластикові, двері дерев'яні. Колір внутрішніх стін та стелі світлий, напільне покриття – лінолеум. Опалення відділення централізоване, водяне. У відділенні встановлено 4 батареї з 8 радіаторів.

Загальна площа приміщення становить 76 кв. м, висота будівлі – 4 м. На кожного працюючого припадає 6,9 кв. м. робочої площі та об'єм 27,63 куб. м/ У зв'язку з тим, що всі робочі місця працівників відділення оснащені комп'ютерами та оргтехнікою, площу та об'єм для одного робочого місця визначаємо згідно з вимогами ДСанПіН 3.3.2-007-98. Площа має бути не менше 6,0 м², об'єм - не менше 20,0 м³, отже фактичне значення площі приміщення на одного працюючого більше нормативного, на 1,23 м², а фактичний об'єм на 6,01 м³ [41].

Кожен працівник має достатньо зручне робоче місце. Воно складається зі спеціального столу висотою 720 мм, розміром 1600x900мм на якому розміщений комп'ютер та телефон. Наявний також вільний простір для ніг необхідного розміру: 600x500x650мм. Офісний стілець менеджера оснащений підйомно-поворотним пристроєм для регулювання висоти сидіння та спинки.

Основним устаткуванням робочого місця оператора є дисплейний пристрій, клавіатура, робочий стіл, крісло, що відповідають ергономічним вимогам. Конструкція робочого місця, його розміри і взаємне розташування елементів (органів управління, засобів відображення інформації, допоміжного устаткування та ін.) забезпечують безпеку при використанні устаткування по призначенню, технічному обслуговуванні, ремонті і збиранні, а також відповідають ергономічним вимогам

Важливим критерієм виконання вимог охорони здоров'я і працездатності співробітників є освітлення приміщення відділення. В приміщенні

використовується комбіноване освітлення. Джерело природного освітлення – вікна. Штучне освітлення представлено лампами денного світла, кількість світильників обрана таким чином, щоб рівень освітлення відповідав санітарним нормам. Вони рівномірно розташовані в приміщенні для максимального освітлення: над місцями операціоністів, біля каси, в зоні самообслуговування, в місцях розташування місць очікування клієнтів. Природне освітлення здійснюється падінням прямих променів сонця через 3 вікна, площа кожного з яких становить, 5,0 м² (ширина 2 м, висота 2,5 м). Розташування вікон бокове, висота розміщення вікон від підлоги – 0,8 м.

Нормоване значення коефіцієнта природного освітлення (КПО) для будинків розташованих у різних районах, визначається у відсотках по формулі 4.1 [45]:

$$e_H^{IV} = e_H^{III} \cdot m \cdot c \quad (4.1)$$

Природне і штучне освітлення і для більшості адміністративно-управлінських приміщень, у яких виконуються роботи III розряду (середньої точності) для бічного освітлення нормоване значення КПО дорівнює: $e_H^{III} = 1,5\%$; m – коефіцієнт світлового клімату $m=0,9$; c – коефіцієнт сонячності клімату (з урахуванням прямого сонячного світла) $c=0,85$. Всі значення визначенні згідно з таблицями 1,2,4 ДБН В 2.5-28-2006.

Визначимо нормоване значення КПО:

$$e_N = 1,5 * 0,9 * 0,85 = 1,15\%$$

Фактичне значення коефіцієнта природного освітлення для приміщення відділення можна розрахувати, згідно ДБН В 2.5-28-2006, по формулі 4.2 [45]:

$$e_\phi = \frac{100 \cdot S_B \cdot \tau_3 \cdot r_1}{S_h \cdot \eta_B \cdot K_3 \cdot K_{30}}, \quad (4.2)$$

де S_v – площа всіх вікон у приміщенні, м²;

S_h – площа підлоги приміщення, м²;

τ_3 – загальний коефіцієнт світлопропускання віконного отвору. Для віконних отворів адміністративно-управлінських будов, які не оснащені сонцезахисними установками $\tau_3 = 0,5$.

При цьому площа всіх вікон у приміщенні та підлоги приміщення розраховується на формулами 4.3-4.4 [45]:

$$S_v = a_{OK} \cdot h_{OK} = 4 \cdot 2,0 \cdot 2,5 = 20 \text{ м}^2, \quad (4.3)$$

$$S_h = a \cdot b = 8,5 \cdot 8,5 = 72,25 \text{ м}^2 \quad (4.4)$$

Світлові характеристики вікон при бічному освітленні визначаються наступними параметрами:

– $L/B = 8,5/8,5 = 1$ – відношення довжини приміщення L , уздовж якого розташовані вікна, до його глибини B ;

– $B/h = 8,5/2,5 = 3,4$ – відношення глибини приміщення до висоти від рівня робочої поверхні (0,8м) і до верха вікна.

Для цих співвідношень значення світлової характеристики віконних отворів у разі бокового освітлення складає: $\eta_s = 18$;

$K_{зд} = 1$ – коефіцієнт, що враховує затемнення вікон протилежними будівлями (подібні будівлі відсутні);

$K_s = 1,4$ – коефіцієнт запасу.

Коефіцієнт η при бічному односторонньому освітленні є функцією чотирьох перемінних:

– відношення глибини приміщення B до висоти від рівня робочої поверхні і до верха вікна – $B/h = 3,4$;

– відношення відстані від розрахункової точки до зовнішньої стіни L_n до глибини приміщення $L_n/B = 7,5/8,5 = 0,9$;

– від середньозваженого коефіцієнта відображення поверхонь приміщення $\rho_{ср} = 0,5$;

– відношення довжини (L) приміщення до його глибини (B).

Для даного приміщення: $L/B = 8,5/8,5 = 1$;

Для цих співвідношень згідно таблиць ДБН В 2.5-28-2006 [14]: $\tau_1 = 4,2$.

Таким чином, розраховуємо коефіцієнт природного освітлення для приміщення відділення (4.5):

$$e_{\phi} = \frac{100 \cdot 10 \cdot 0,5 \cdot 4,2}{72,25 \cdot 18 \cdot 1,4 \cdot 1} = 1,15 \quad (4.5)$$

Отже, фактичне значення КПО для аналізованого приміщення дорівнює нормативному і додаткових заходів для підвищення освітленості приміщення вживати не треба.

Природне освітлення доповнюється штучним.

Штучне освітлення створюється в приміщенні такими джерелами: 16 люмінесцентних ламп ЛБ 40 потужністю 40 Вт. Система освітлення – загальна, нормоване значення повинне становити не менше 300 лк.

Значення фактичного освітлення E_{ϕ} , лк, у приміщенні можна обчислити за допомогою методу коефіцієнта використання світлового потоку по формулі 4.6 [45]:

$$E_{\phi} = \frac{E_{\min} \cdot S \cdot k \cdot z}{\eta \cdot N \cdot h} \quad E_{\phi} = \frac{F_{\lambda} \cdot \eta \cdot N \cdot h}{S \cdot k \cdot z} \quad (4.6)$$

де F_{λ} – світловий потік лампи, лм (3500 лм);

η – коефіцієнт використання світлового потоку (у рамках 0,4-0,6, візьмемо середнє значення – 0,5);

N – кількість світильників, 16 шт.;

h – кількість ламп у світильнику, 2шт.;
 S – площа приміщення, 72,25 м²;
 k – коефіцієнт запасу (у рамках 1,5-2, візьмемо середнє значення – 1,75);
 z – коефіцієнт нерівномірності освітлення (для люмінесцентних ламп становить 1,1).

Фактичне значення штучного освітлення становить (4.7):

$$E_{\phi} = \frac{3500 * 0,5 * 16 * 2}{72,25 * 1,75 * 1,1} = 402,65 \text{лк} \quad (4.7)$$

Важливою складовою роботи відділення є мікроклімат, що включає в себе температуру повітря, його вологість та швидкістю його руху, а також температурою навколишніх поверхонь. Проаналізувавши дані показники в приміщенні відділені було встановлено, що вони знаходяться на допустимому рівні і мають такі значення: температура повітря підтримується на рівні 22-23°C, вологість – 45 %, температура навколишніх поверхонь – 19-20°C.

При виконанні робіт подібних діяльності оператора ПЕОМ пов'язаних з нервово-емоційною напругою оптимальне значення температури повітря повинно бути 22-24°C, відносна вологість 60 – 40 % та швидкість руху повітря не більше ніж 0,1 м/с, згідно з ГОСТ 12.2.033-78 [42].

Оптимальні параметри повітряного середовища в приміщеннях повинні прийматися згідно зі СНіП 2.04.05-91*У і забезпечуватися роботою систем кондиціонування повітря [48]. Приміщення з постійним перебуванням людей, що мають природне освітлення, повинні провітрюватись через вікна, фрамуги, квартирки або інші пристрої.

Вентиляційна система відділення складається із природної та штучної. В приміщенні є 2 кондиціонери. Природна вентиляція побудована з дотриманням санітарно-гігієнічних вимог і має схему «знизу вверху», що є рекомендованим для приміщень, де припливне повітря в холодний період року має температуру

нижчу від температури приміщення. Тобто система загальнообмінної вентиляції спроектована з додержанням санітарно-гігієнічних вимог.

Таблиця 4.1 - Параметри санітарно-гігієнічних умов праці у відділенні ПАТ «Банк»

№ З/п	Параметри	Фактичне значення	Нормативне значення ГОСТ 12.1.005-88	Відомість ГОСТу 12.1.005-88
1	Шум, дБА	60	60	відповідає
2	Освітленість, лк	403	300	відповідає
3	Запиленість, м2/мг	6	6	відповідає
4	Температура повітря, °С в холодний та перехідний період	22-23	22-24	відповідає
5	Відносна вологість, %	45	40...60	відповідає
6	Швидкість руху повітря, м/с	0,17	0,1-0,2	відповідає

За 2011-2013 року нещасних випадків, професійних захворювань та виробничого травматизму у відділенні ПАТ «Банк» не зафіксовано.

Профілактичні заходи для зниження нервово-емоційного напруження які викладено у ДСанПН 3.3.2.007-98 виконуються менеджерами відділення не завжди у зв'язку з тим, що потрібно постійно обслуговувати клієнтів [41].

Узагальнюючи всі приведені вище розрахунки, можна зробити висновок, що в ПАТ «Банк» забезпечено необхідні та безпечні умови праці, підтвердженням чого виступає відсутність травматизму в організації.

4.3 Безпека в надзвичайних ситуаціях в відділенні ПАТ «Банк»

Безпека працівників банку в надзвичайних ситуаціях займає не менш важливе місце поряд з охороною праці. Метою безпеки в надзвичайних ситуаціях є зменшення або усунення ймовірності травматизму та смертності у випадку виникнення надзвичайної ситуації.

По вогнестійкості споруда, в якій знаходиться відділення ПАТ «Банк» відноситься до II ступеня, по пожежній безпеці відноситься до категорії Д згідно НАПБ Б. 03.002-2007 [49]. Вибухонебезпечних парів і концентратів немає. Межа стійкості залізобетонних плит та перекриття становить 0,5 – 2,5 години.

До потенційних причин виникнення пожежі у банку відносяться:

- коротке замикання електроприладів, офісної техніки;
- іскріння;
- перегрів резисторів;
- пересихання ізоляційних матеріалів;
- виникнення надзвичайної ситуації – пожежі.

Відповідно до ГОСТ 12.1.004-91 засобами та заходами, які сприяють зниженню пожежної небезпеки в банку є:

- організація пожежної охорони, відомчих служб пожежної безпеки у відповідності до законодавства;
- залучення працівників до питань забезпечення пожежної безпеки;
- організація навчання працівників правилам пожежної безпеки в банку;
- розробка і реалізація норм і правил пожежної безпеки, дотримання протипожежного режиму і дій людей при виникненні пожежі;
- виготовлення і застосування засобів наглядної агітації щодо забезпечення пожежної безпеки;
- розробка заходів щодо дій адміністрації і працівників на випадок виникнення пожежі і організації евакуації людей [50].

Відділення банку оснащено протипожежною сигналізацією яка пов'язана з пультом управління міського відділу МЧС. Чотири датчика задимленість розташовані на стелі приміщення автоматично вмикають систему протипожежної сигналізації. Також відділення оснащено засобами пожежогасіння і протипожежним інвентарем: два вогнегасники ОУ-3 (на вході у приміщення та кабінетах касирів), пожежний кран (рукав 20 м).

Для запобігання впливу на людей небезпечних чинників пожежі у відділенні передбачена можливість евакуації працівників та клієнтів з будівлі.

План евакуації розміщено на стенді поряд з правилами пожежної безпеки.

В приміщенні відділення банку виконуються вимоги ДБН В.2.2-9-99 та СНіП 2.04.05-91*У [44,48]:

- одномоментна щільності потоку людей, що евакуюються, не більше 5 осіб на 1 м;
- ширина проходів більше 1 м;

Для забезпечення безпечної евакуації людей з приміщень розрахунковий час евакуації (T_p) не повинен бути більше необхідного часу евакуації ($T_{нв}$), тобто: $T_p \leq T_{нв}$.

В приміщеннях категорії Д необхідний час для евакуації не обмежується. Навчання і перевірка знань з питань пожежної безпеки на підприємстві здійснюються відповідно до вимог Типового положення про інструктажі, спеціальне навчання та перевірку знань з питань пожежної безпеки на підприємствах, в установах та організаціях України, затвердженого наказом Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи від 29.09.2003 N 368, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 11.12.2003 за N 1148/8469 .

Під час експлуатації офісної техніки всі працівники відділення керуються Правилами охорони праці під час експлуатації електронно-обчислювальних машин (далі – Правила) та інструкцією з охорони праці при виконанні робіт на ЕОМ, з якими ознайомлені під розпис. Крім цього передбачено проходження медогляду для виявлення та попередження професійних та інших захворювань.

Робочі місця менеджерів відділення відповідають вимогам цих Правил та Державних санітарних правил і норм роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин, затверджених постановою Головного державного санітарного лікаря України від 10.12.98 №7 (ДСанЛіН 3.3.2-007-98), це викладено у попередньої частині розділу [43].

У разі виникнення аварійної ситуації у приміщенні відділення, на помітному та доступному місці встановлено аварійний резервний вимикач, який може повністю вимкнути електричне живлення приміщення, крім освітлення.

Забезпечено недоступність мережі, що знаходиться під напругою, для випадкового дотику. Мережа прокладено у пластикових коробах по периметру приміщення. Крім цього в приміщенні зроблене заземлення окремим контуром.

Електророзетки які встановлено на висоті 0,8м над підлогою заводського виготовлення. Електророзетки, знаходяться у важкодоступних для відвідувачів місцях.

Отже, у разі виникнення пожежі у відділенні ПАТ «Банк» є необхідні засоби щодо нейтралізації поширення пожежі, існує якісна система евакуації, протипожежної сигналізації, а також заходів, що сприяють зниженню пожежної небезпеки в банку.

Висновки до розділу 4

Головні положення з безпеки життєдіяльності працівників та охорони праці в відділенні визначаються законодавчими актами про працю. Основним та самим важливим з цих законодавчих актів є Закон «Про охорону праці».

На поточний час в відділенні ПАТ «Банк» відповідальними особами, які керують роботами з охорони праці, пожежної безпеки, організують виконання правових, соціально-економічних, організаційно-технічних та інших засобів і

заходів спрямованих на збереження життя, здоров'я і працездатності співробітників банку є керівництво банку, а саме начальник відділення та його заступник. Ці обов'язки визначені наказом «Щодо призначення осіб, відповідальних за стан охорони праці».

Проаналізувавши всі розраховані показники стосовно небезпечних та шкідливих факторів, можна зробити висновок, що в ПАТ «Банк» забезпечено необхідні та безпечні умови праці, підтвердженням чого виступає відсутність травматизму в організації. За 2011-2013 року нещасних випадків, професійних захворювань та виробничого травматизму у відділенні ПАТ «Банк» не зафіксовано.

Профілактичні заходи для зниження нервово-емоційного напруження які викладено у ДСанПіН 3.3.2.007-98 виконуються менеджерами відділення не завжди у зв'язку з тим, що потрібно постійно обслуговувати клієнтів

Відділення банку оснащено протипожежною сигналізацією яка пов'язана з пультом управління міського відділу МЧС. Для запобігання впливу на людей небезпечних чинників пожежі у відділенні передбачена можливість евакуації працівників та клієнтів з будівлі. План евакуації розміщено на стенді поряд з правилами пожежної безпеки. У разі виникнення пожежі у відділенні ПАТ «Банк» є необхідні засоби щодо нейтралізації поширення пожежі, існує якісна система евакуації, протипожежною сигналізацією, а також заходів, що сприяють зниженню пожежної небезпеки в банку.

ВИСНОВКИ

ПАТ «Банк» є одним із лідерів банківського бізнесу в Україні, банком із переважно австрійським капіталом, який після кризи переорієнтує свою діяльність зі сфери роздрібного бізнесу до сфери корпоративного бізнесу. Наявні органи управління, комітети та їх функції не суперечать вимогам ЗУ «Про банки і банківську діяльність». В банку розроблена достатньо ефективна структура ризик-менеджменту. Організаційна структура є збалансованою, але продовжується її покращення в аспекті філійної мережі. В ПАТ «Банк» клієнтоорієнтована фінансова структура, модель господарування - часткова.

Негативним моментом є те, що місія банку чітко не сформульована, існує підміна понять «місія» та «стратегія».

На основі аналізу фінансової звітності ПАТ «Банк», можна зробити висновок, що загальна структура активів банку свідчить про виважене ставлення банку до якості своїх активів. Такий підхід дозволяє банку ефективно управляти ними та досягати позитивного результату за кожною активною операцією. Управління активами вирішувало проблему прибутковості, дотримання нормативів ліквідності та контролю притаманних банку ризиків. Структура капіталу, що склалась на кінець звітного року не містить ознак загрози фінансової стійкості, а його абсолютний розмір відповідає нормативним вимогам щодо його розміру. Резервний фонд формується у відповідності до статуту та чинного законодавства. Резерви під втрати за активними операціями є достатніми і покривають можливі збитки. Аналіз нормативів ліквідності банку показав, що банк на зазначену дату здатний забезпечити своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань, що визначається збалансованістю між строками і сумами погашення розміщених активів та строками і сумами виконання зобов'язань банку, а також строками і сумами інших джерел та напрямків використання коштів.

Основними ціновими стратегіями, які застосовуються в ПАТ «Банк» є стратегія зняття вершків, стратегія гнучких еластичних цін та асортиментна стратегія. Дані стратегії інколи об'єднуються між собою з метою підвищення ефективності.

Розмір процентної ставки за користування кредитом встановлюється установою ПАТ «Банк» самостійно, залежно від вартості кредитних ресурсів, характеру наданого забезпечення і розміру витрат для здійснення заходу, що кредитується, попит та пропозиції на кредитному ринку в конкретному регіоні та інших факторів з таким розрахунком, щоб сума одержаних від позичальника відсотків покривала витрати банку із залучення коштів, необхідних для надання кредиту, витрати на ведення кредитних справ і забезпечувала одержання доходу банком.

Автором було проведено дослідження системи ціноутворення ПАТ «Банк» та виявлено в ній основні недоліки, до основних з них відносяться: сильний вплив суб'єктивного фактору при визначенні ціни на кредити, зловживання з боку працівників у ході ціноутворення, неповне врахування внутрішніх витрат банку на надання кредитів, повільність реагування існуючої системи ціноутворення на зміни зовнішнього середовища.

З метою адекватної оцінки вартості кредитів, що надаються ПАТ «Банк» була побудована матриця фондування, що дозволяє забезпечити узгодження активів та зобов'язань за строками до погашення. В процесі побудови матриці весь набір строків до погашення активів та зобов'язань був розподілений на 5 часових кошиків: до 1 місяця, від 1 до 3 місяців, від 3 до 12 місяців, від 1 до 2 років та від 2 до 3 років. На основі даних балансу банку за 2013 рік та даних щодо розподілу активів та зобов'язань за строками була побудована матриця фондування з частковим та повним заповненням.

На основі даних матриці фондування було розраховано процентні витрати при ціноутворенні на кредити різних строків до погашення та безризикові процентні ставки. На основі проведено аналізу існуючих методик ціноутворення у банках для ПАТ «Банк» було запропоновано використання

принципово іншого підходу до ціноутворення на банківські продукти, заснованого на поєднанні ринкового та витратного підходів, причому під ринковим підходом розуміється орієнтація не на ринок банківських послуг, а на ринок, який виконує функцію цінового орієнтиру для даного банку.

Таким чином, згідно із запропонованим підходом до ціноутворення на банківські кредити, ціна у ПАТ «Банк» повинна складатися із наступних елементів: витрати на залучення коштів та накладні витрати, премія за кредитний ризик та маржі прибутку. Перевагами пропонованого підходу визначено наступне: забезпечення беззбитковості діяльності банку; приділення більшої уваги контролю за витратами і, як наслідок, зменшення собівартості кредиту; зниження впливу суб'єктивного фактору на ціноутворення; швидкість реагування на зміну у зовнішньому середовищі.

Головні положення з безпеки життєдіяльності працівників та охорони праці в відділенні визначаються законодавчими актами про працю. Визначено, що стан охорони праці у відділенні ПАТ «Банк» можна вважати задовільним. У відділенні банку виконуються всі встановлені українським законодавством норми з охорони праці, наявні обов'язкові інструкції, з якими ознайомлені працівники відділення, проводяться регулярні інструктажі з приводу охорони праці.

Проаналізувавши всі розраховані показники стосовно небезпечних та шкідливих факторів, можна зробити висновок, що в ПАТ «Банк» забезпечено необхідні та безпечні умови праці, підтвердженням чого виступає відсутність травматизму в організації. За 2011-2013 року нещасних випадків, професійних захворювань та виробничого травматизму у відділенні ПАТ «Банк» не зафіксовано.

Для запобігання впливу на людей небезпечних чинників пожежі у відділенні передбачена можливість евакуації працівників та клієнтів з будівлі. План евакуації розміщено на стенді поряд з правилами пожежної безпеки. У разі виникнення пожежі у відділенні ПАТ «Банк» є необхідні засоби щодо нейтралізації поширення пожежі, існує якісна система евакуації,

протипожежної сигналізації, а також заходів, що сприяють зниженню пожежної небезпеки в банку.

**Державний вищий навчальний заклад
"УКРАЇНЬСЬКА АКАДЕМІЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ
НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ"**

**State Higher Educational Institution
"UKRAINIAN ACADEMY OF BANKING
OF THE NATIONAL BANK OF UKRAINE"**

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Маренков, Н. Л. Цены и ценообразование [Текст] : учебное пособие / Н. Л. Маренков. – М. : Экономистъ, 2000. – 151 с.
2. Олійник, В. М. Банківський менеджмент [Текст] : конспект лекцій / В. М. Олійник, С. М. Фролов, М. А. Деркач. – Суми : Вид-во СумДУ, 2009. – 144с.
3. Борисов, А. Б. Большой экономический словарь [Текст] : словарь / А. Б. Борисов. – М. : Книжный мир, 2003. – 895 с.
4. Владичин, У. В. Банківське кредитування [Текст] : навчальний посібник / У. В. Владичин – К. : Атіка, 2008. – 648 с.
5. Вовк, В. Я. Кредитування і контроль [Текст] : навчальний посібник / В. Я. Вовк, О. В. Хмеленко – К. : Знання, 2008. – 463 с.
6. Подолякин, В. И., Основы экономики организации: стоимость и структура капитала [Текст] : учебное пособие / В. И. Подолякин – Иваново: ИГТА, 2005. – 112 с.
7. Подорожна, А. О. Фактори, що впливають на ціну банківського кредиту / А. О. Подорожна // Національний університет «Львівська політехніка». – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2011. – С. 583-586.
8. Павленко, Л. Д. Система ціноутворення на банківські кредитні продукти / Л. Д. Павленко // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2011. – № 3(12). – С. 189-192 с.
9. Маслак, Н. Г. Ціноутворення на банківські продукти [Текст] : монографія / Н. Г. Маслак, О. А. Криклій. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. – 121с.
10. Ткачук, В. О. Маркетинг у банку [Текст] : навчальний посібник / В. О. Ткачук – Тернопіль: Синтез-Поліграф, 2006. – 225 с.

11. Інформаційне забезпечення [Електронний ресурс] // Словник банківської термінології. – Режим доступу: <http://www.glossary.org.ua/article/informatsiine-zabezpechennya>

12. Про процентну політику Національного банку України [Електронний ресурс]: положення, затверджено постановою Правління НБУ від 18.08.2004 р. № 389. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z 1092-04>.

13. Про банки і банківську діяльність [Електронний ресурс] : закон України від 7.12.2000 р. N 2121-III. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.

14. Про схвалення Методичних рекомендацій щодо організації процесу формування управлінської звітності в банках України [Електронний ресурс] : положення : затверджено постановою Правління НБУ від 06.09.2007 р. № 324. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v0324500-07>

15. Методи ціноутворення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/15100827/marketing/metodi_tsinoutvorennya

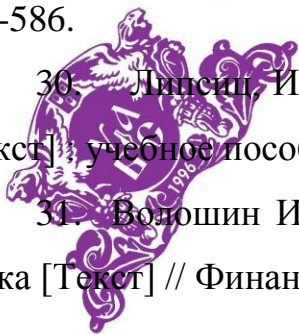
16. Кредитні операції комерційних банків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://lib.uabs.edu.ua/library/Books_academy/bank_oper/R4.pdf

17. Прасолова, С. О. Визначення ціни кредиту – основна складова кредитної стратегії банку в ринкових умовах [Текст] / С. О. Прасолова // Вісник НБУ. – 2003. – № 3, с. 53-57.

18. Примостка, Л. О. Фінансовий менеджмент банку [Текст]: навчальний посібник / Л. О. Примостка. – К. : КНЕУ, 2008. – с. 473.

19. Управління доходністю кредитного портфеля та методи ціноутворення за кредитами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://elkniga.info/book_252_glava_22_5.4.2.7_Upravl%D1%96nnja_dokh%D1%96dn%C3%91.html

20. Заячківська, О. В. Особливості цінової політики комерційного банку в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/prvse/2010_4/5.pdf.
21. Інформація про банк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www>
22. Річна звітність ПАТ «Банк» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www>.
23. Фінансова звітність ПАТ «Банк» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www>.
24. Кредити корпоративним клієнтам [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www>.
25. Кредити частим особам [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www>.
26. Кредити малому та мікробізнесу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://>
27. Макаренко, М. І. Система трансфертного ціноутворення в комерційних банках [Текст] : монографія / М. І. Макаренко, Т. Г. Савченко. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. – 238 с.
28. Маркетинг у контексті стратегічного управління банком [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https:// dspace.uabs.edu.ua/.../Marketynh_u_konteksti](https://dspace.uabs.edu.ua/.../Marketynh_u_konteksti)
29. Подорожна А. О. Фактори, що впливають на ціну банківського кредиту / А. О. Подорожна // Національний університет «Львівська політехніка». – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2011 –№ 11. – С. 583-586.
30. Липсиц, И. В. Ценообразование и маркетинг в коммерческом банке [Текст] : учебное пособие / И. В. Липсиц. – Москва : Экономист, 2008.– 124 с.
31. Волошин И. В. Матрица фондирования минимального процентного риска [Текст] // Финансовые риски. – 2009. – № 4 (31). – С. 121-124.

32. Скирта В. Б., Стовбчатый А. А. Методика экспресс-анализа баланса коммерческого банка // Банковские технологии: компьютеры + программы. – 2002. – № 3. – С. 78-79.

33. Васильєва, Т. А. Концептуальні засади реформування системи ціноутворення на продукти банків України [Текст] / Т. А. Васильєва, О. В. Котляревський // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики : зб. наук. праць / Харківський інститут банківської справи Університету банківської справи Національного банку України. - Харків, 2012. – Вип. 1 (12). - С. 26-31.

34. Дж. Синки, мл. Управление финансами в коммерческих банках. Пер. с англ. 4-го переработанного изд. / Под ред. Р. Я. Левиті, Б. С. Пинскера. М. : 1994, Catallaху. – С. 337-342.

35. Пересада, А. А. Інвестиційне кредитування [Текст] : навчальний посібник / А. А. Пересада, Т. В. Майорова. – К. : КНЕУ, 2008. – 271 с.

36. Грошово-кредитна статистика НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=44579

37. Про охорону праці [Електронний ресурс] : закон України від 14.10.1992 № 2694. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2694-12>.

38. Кодекс законів про працю України [Електронний ресурс] : кодекс від 10.12.1971 № 322. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.

39. Про пожежну безпеку [Електронний ресурс] : закон України від 17.12.1993 № 3745. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3745-12>.

40. Про забезпечення санітарного й епідемічного благополуччя населення [Електронний ресурс] : закон України від 24.02.1994 № 4004. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show /4004-12>.

41. ДСанПіН 3.3.2.007-98. Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://normativ.com.ua>.

42. ГОСТ 12.2.033-78 ССБТ. Рабочее место при выполнении работ сидя. Общие эргономические требования [Электронный ресурс]: Система стандартов безопасности труда. – Режим доступа: <http://vsegost.com/Catalog/15/15210.shtml>.

43. Гігієнічні вимоги до організації роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин, Державні санітарні правила і норми 3.3.2-007-98 [Электронный ресурс] : Режим доступа: <http://www.budinfo.org.ua/doc/1809115.jsp>

44. Будинки і споруди. Громадські будинки та споруди. Основні положення, Державні будівельні норми України ДБН В.2.2-9-99 [Электронный ресурс] : Режим доступа : <http://dbn.at.ua/load/1-1-0-89>.

45. Природне і штучне освітлення, Державні будівельні норми України ДБН В.2.5-28-2006 [Электронный ресурс] : Режим доступа: <http://dbn.at.ua/load/1-1-0-394>

46. Основи охорони праці. Інструктажі з питань охорони праці [Электронный ресурс] : Режим доступа: <http://library.if.ua/book/9/901.html>

47. Основи охорони праці. Витрати на покращення умов і охорону праці [Электронный ресурс] : Режим доступа: <http://library.if.ua/book/9/910.html>

48. СНиП 2.04.05-91*У. Строительные нормы и правила. Отопление, вентиляция и кондиционирование [Электронный ресурс] : Режим доступа: <http://www.ventportal.com/node/30>

49. НАПБ Б.03.002-2007. Определение категорий помещений и зданий по взрывопожарной и пожарной опасности [Электронный ресурс] : Режим доступа: <http://dwg.ru/dnl/4341>

50. ГОСТ 12.1.004-91 Пожарная безопасность. Общие требования [Электронный ресурс] : Режим доступа: <http://vsegost.com/Catalog/32/3254.shtml>

